

SOSIAL ØKONOMIEN

Inflasjon og arbeidsledighet s. 10

NR. 9, Oktober 1993 – 47. ÅRG.

Nordiska Ekonomiska Forskningsrådet
Nordic Economic Research Council

söker forskningssekreterare

Nordiska ekonomiska forskningsrådet är en institution inom Nordiska ministerrådet.

Forskningsrådets uppgift är att stödja forskning av nordiskt ekonomiskt intresse. Rådet kan vidare på uppdrag av Nordiska ministerrådet administrera större fristående nordiska forskningsprojekt.

För närvarande har forskningsrådet som uppgift att bedriva forskning kring övergångsproblem i gamle östekonomier, särskilt de baltiska ekonomierna.

Då nuvarande forskningssekreteraren kommer att övergå till annan tjänst, kommer forskningssekreterartjänsten att vara ledig från den 1 januari 1994.

Sekreterarens uppgift består i

- att administrera forskningsrådets verksamhet
- att vara föredragande om forskningsresultat i olika nordiska sammanhang
- att bedriva egen forskning inom rådets ansvarsområde
- att vara sekreterare i styrelsen och ansvara för rådets ekonomiska förvaltning
- att fungera som projektledare för särskilda forskningsprojekt

Forskningsrådets kansli är idag lokaliserat till Lund, men annan lokalisering kan diskuteras.

Sökande til forskningssekreterartjänst måste dokumentera:

- god forskningskompetens i nationalekonomi
- god kommunikationsfärdighet i nordiska språk samt engelska

Erfarenhet av administrativa göromål tillmäts betydelse.

Lönen fastställas efter avtal.

Anställningen är tidsbegränsad till fyra år, med möjlighet till förlängning ytterligare fyra år.

Ansökan skall vara åtföljd av meritförteckning (CV) samt de skrifter sökande önskar åberopa (max 5 skrifter) i 3 exemplar.

Upplysningar om tjänsten lämnas av rådets ordförande professor Vidar Christiansen, BI Handelshøyskolen i Oslo, tel arb int +47 67 - 57 05 89 samt rådets nuvarande sekreterare fil dr Peter Stenkula, tel int +46 46 - 10 86 76.

Ansökningstiden utgår den 1 november 1993. Ansökan sändes till

Professor Vidar Christiansen
BI Handelshøyskolen i Oslo
Boks 580
N-1301 Sandvika
Norge

I DETTE NUMMER...

2

BJART J. HOLTSMARK:
Generasjonsregnskapet og
statens underskudd

DEBATT

5

JOHN YTRE-EIDE:
Utnyttelse av vannkraft-
ressursene

6

OLE GUNNAR AUSTVIK:
Scenarier, økonometri og
oljemarkedet. Kommentar
til Kjell Arne Brekke

8

TRULS FROGNER:
Myten om full syssel-
setting

ARTIKKEL:

10

STEINAR HOLDEN:
Inflasjon og arbeidsledig-
het – Om tolking av empi-
riske funn og implikasjoner
for økonomisk politikkFRA
FORSKNINGSFRONTEN:

16

FREDRIK CARLSEN:
Partipolitikk og makroøko-
nomi

MÅNEDENS BØKER

21

Maastricht-traktaten av
Per Christensen

22

Antitrust Economics on
Trial a Dialogue on the
New Laissez-Faire av
Walter Adams and James
W. Broch

24

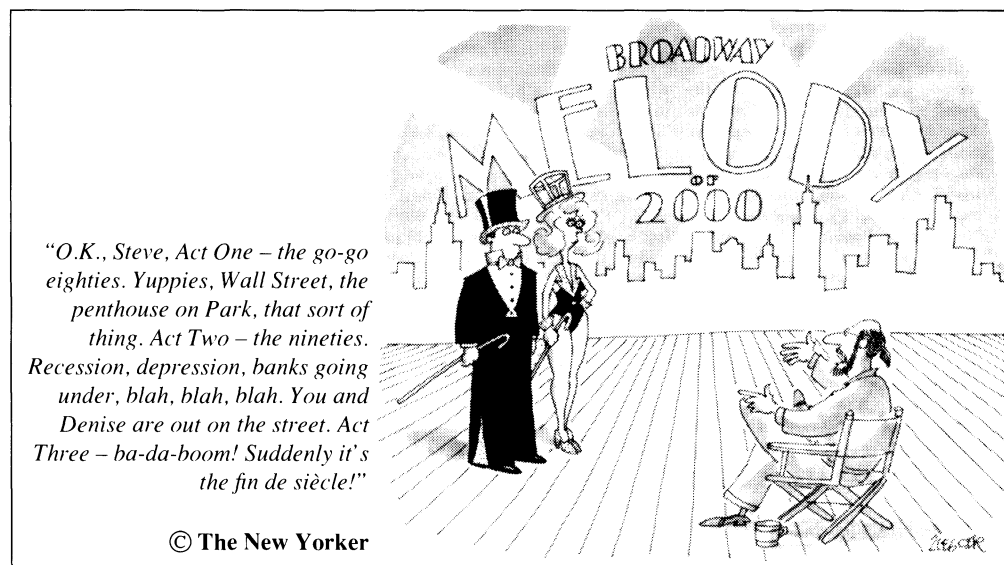
NYE
FORSKNINGSRAPPORTERForsidebilde:
Mimbsby Møller/SamfotoSOSIALØKONOMEN
ISSN 0038-1624

Den store stagnasjonen – episode eller overgang til ny epoke?

Verdensøkonomien er i stagnasjon på fjerde året. Vi tjuvstartet her i landet med et konjunkturfall i siste halvdel av 1988 som vi ennå har problemer med å komme oss skikkelig ut av. Det internasjonale startskuddet kom to år seinere med fall i USA og Storbritannia. Begge disse landa kom seg på sett og vis igjen; men oppsvinget i USA har vært uvanlig tregt, og i Storbritannia kom det ikke i gang før landet forlot ERM i fjor. Vekstgiganten Japan har i skrivende stund ennå ikke opplevd to kvartaler på rad med BNP-fall, men produksjonsindeksen har falt nokså jamt siden årsskiftet 1990–91, og BNP har ikke vært stort mer enn flatt i samme perioden. Så kom tilbakeslaget i Tyskland i fjor, som ser ut til å ha tatt nabolanda med seg. For Europa som helhet har resultatet vært stort sett flat BNP-utvikling siden begynnelsen av 1990. Utafor OECD er bildet mer variert, men ikke nødvendigvis lysere. I China og enkelte NIC-land går veksten for fullt, mens Øst-Europa og den tidligere Sovjetunionen opplever et katastrofefall. Verdensøkonomien som helhet holder det gående, men gjennomgår trolig sin lengste stagnasjon siden siste verdenskrig.

Hva er det egentlig som foregår? Er dette en vanlig lavkonjunktur av den typen vi er vant til å se? Det er mulig det. Langvarigheten må vi i så fall tilskrive at ulike land har gått opp og ned i utakt, slik at nedgangen i ett land tar over idet et annet land kommer seg opp igjen; og den langsomme takten i USAs oppsving må i så fall forklares ut fra svakhet i eksportmarkedene. Men er dette alt, eller er noe mer grunnleggende i ferd med å skje? Dette spørsmålet bør vi ta alvorlig. Det er mulig at skadevirkningene av jappetidas eksesser har vært mer omgripende enn vi har villet innrømme. Det kan også være at den såkalte stabiliseringspolitikken i Europa, med inflasjonskampen i forsetet, på en grunnleggende måte har tæret livskraften ut av pasienten den skulle kurere. Og så må vi ikke glømme de store omveltningene i Øst-Europa, som ble langt mer traumatiske for både dem og oss enn noen hadde ventet.

Men kanskje er det også noe mer. Det kan se som om Vesten generelt holder på å miste vekstkraften. Det at veksten har flyttet seg til Asia, kan tyde på dette. Grunnene kan ligge dypt i den vestlige kulturen. Kanskje vi på en eller annen måte har tapt den drivkraften og den kreativiteten som i to hundre år har gitt oss stadig fornyelse og forandring. I så fall nytter det lite å skyldre på det norske sosialdemokratiet eller den nordiske velferdsstaten. Hvis Vesten, med alt sitt mangfold, har et felles problem, må analysen gå grundigere til verks.

© The New Yorker

BJART J. HOLTSMARK

Generasjonsregnskapet og statens underskudd*

J august i år la professor E. Steigum, sammen med sine amerikanske kolleger A. J. Auerbach, J. Gokhale og L. J. Kotlikoff, frem et såkalt generasjonsregnskap for Norge, Steigum et al. (1993). Med dette «regnskapet» mener Steigum et al. å ha vist at dersom dagens offentlige politikk videreføres, vil fremtidige generasjoner få en netto skattebelastning som er omlag dobbelt så høy som dagens, og de mener derfor at politikken ikke er opprettholdbar. I denne kommentaren trekkes frem en del momenter som tyder på at de tallene som til nå er presentert gir et skjevt bilde av situasjonen.

Statsforvaltningen hadde i 1992 et underskudd på 25 milliarder kroner. Dersom denne situasjonen vedvarer, vil selvsagt statens formue etterhvert bli erstattet av gjeld til privat sektor. Det kan være uheldig, fordi det kan komme til å kreve høyere skatter en gang i fremtiden.

Generasjonsregnskapet er et forsøk på å gi et mer nyansert bilde av utviklingen i statens fordringsposisjon enn det stats- og trygderegnskapet gir. La oss derfor innledningsvis liste opp noen grunner til at det statlige underskuddet i 1992 kan være et dårlig mål på om den offentlige politikken er opprettholdbar over tid:

1. Både i Norge og hos våre handelspartnere var 1992 et typisk lavkonjunkturår med lav inngang av indirekte og direkte skatter og høye utbetalinger av arbeidsløshetsstrygd. I følge beregninger gjengitt i OECD Economic Outlook 53 ville statsforvaltningen i Norge gått med overskudd i 1992 om man hadde hatt en normal konjunktursituasjon. Slike beregninger er usikre, men at underskuddet vil reduseres betydelig når etterspørselen tar seg opp både her hjemme og hos handelspartnerne er opplagt, jf. Bowitz, Rødseth og Storm (1993) som også viser at en vesentlig del av underskuddet har sammenheng med konjunktursituasjonen.
2. Norge er nå inne i en periode med relativt sterk vekst i antall personer i «arbeidsdyktig» alder. Den høye arbeidsløsheten i 1992 med

påfølgende høye trygdeutbetalinger og lav skatteinngang kan ha sammenheng med dette. Det kan se ut som om arbeidsmarkedet har problemer med å absorbere så mange så raskt. I det tidsperspektivet Steigum opererer med er denne situasjonen svært spesiell, jf. figur. Etter 2010 får vi en nedgang i antallet personer i denne aldersgruppen. Det taler for at det kan bli lettere å håndtere ledighetsproblemet på sikt.

3. Skattereformen av 1992 reduserte de marginale skattesatsene på arbeid betydelig. Det bidro til å øke underskuddet i 1992, men hensikten er at dette skal bidra til å effektivisere ressursallokeringen. Reformen gjør det mer lønnsomt å investere i høyere utdanning og annen kompetanseoppbygging. Det er derfor nærliggende å tro at denne reformen vil øke den økonomiske veksten og på andre måter etterhvert bidra til større skatteinngang.
4. Selv uten politikkendringer vil befolkningens alderssammensetning fremover endre statens utgifter og inntekter. Budsjettunderskuddet må sees i lys av dette. Spesielt viktig er utviklingen i forholdet mellom antall yrkesaktive og antall pensjonister i fremtiden og oppbyggingen av alderspensjonene i folketrygden. Den forventede veksten i antallet alderspensjonister etter 2010, gjør at staten har en betydelig gjeld til fremtidens pensjonister. Lav vekst i antall

personer i arbeidsdyktig alder vil samtidig gi lav vekst i skatteinngangen.

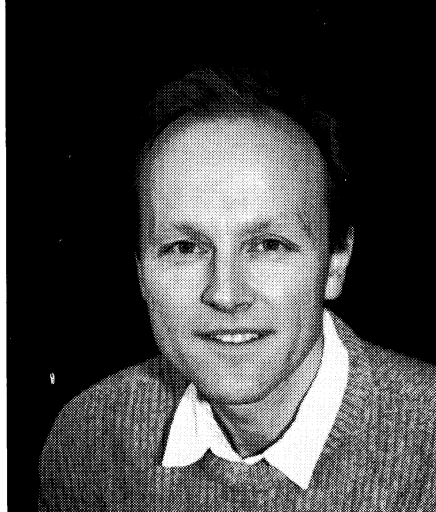
Mens punkt 1-3 taler for at statens underskudd tegner et for dystert bilde av situasjonen, er punkt 4 et moment som trekker i motsatt retning.

Hva er et generasjonsregnskap ?

For å kunne vurdere i hvilken grad generasjonsregnskapet tar hensyn til disse fire momentene, må vi vite hva et generasjonsregnskap er. Et generasjonsregnskap beregner hvor stor netto skattebelastning fremtidige generasjoner får, dersom de nålevende generasjonene gjennom resten av sine liv blir gjenstand for dagens offentlige politikk. Et generasjonsregnskap forteller oss på denne måten noe om hvor stor offentlig gjeld de nålevende generasjonene etterlater seg til fremtidige generasjoner dersom dagens politikk videreføres.

Generasjonsregnskapet inneholder en oppstilling av hvor mye skatter og avgifter, fratrullet overføringer som trygder o.l., dagens generasjoner vil betale gjennom resten av sine liv. Det tas dessuten hensyn til hvor stor formue det offentlige har i utgangsåret og hvor stort det offentlige forbruket vil være i alle beregningsårene.

Et generasjonsregnskap kan føres på mange måter. Steigum har tatt utgangspunkt i detaljert statistikk for hva nordmenn betaler inn til det offentlige og hvor mye de får tilbake avhengig av kjønn og alder. Med utgangspunkt i 1992 antas så at dette mønsteret holder seg fremover. Hvis det er slik at f.eks. 45-åringer i 1992 i gjennomsnitt netto betalte inn kr. 75.000,- til det offentlige (i skatter og avgifter fratrullet ulike subsidier og trygder), så antar man at dagens barn og unge også vil betale inn 75.000,- kroner netto (i 1992-priser) til det offentlige når de blir 45 år gamle. Samtidig forutsettes at det offentlige forbruket vil holde seg på dagens nivå korrigert for at en del tjenester som f.eks. eldreomsorg er knyttet til hvor mange gamle det er. Alle disse

*Bjart J. Holtsmark,
Cand. oecon fra Universitetet
i Oslo, 1986, er førstekonsulent
i Statistisk setralbyrå*

tallene blåses proporsjonalt opp i samsvar med en antatt fremtidig velstandsvekst.

Med generasjonsregnskapet får man tatt hensyn til at når det etter år 2010 blir flere alderspensjonister, så øker de offentlige utgiftene fordi alderspensjonistene er en gruppe som netto har negative innbetalinger til det offentlige. Dersom det ikke samtidig har skjedd en vekst i aldersgrupper som har store inntekter og betaler mye inn til det offentlige, vil de offentlige budsjettunderskuddene i generasjonsregnskapet øke kraftig etter 2010. Steigum viser at den offentlige

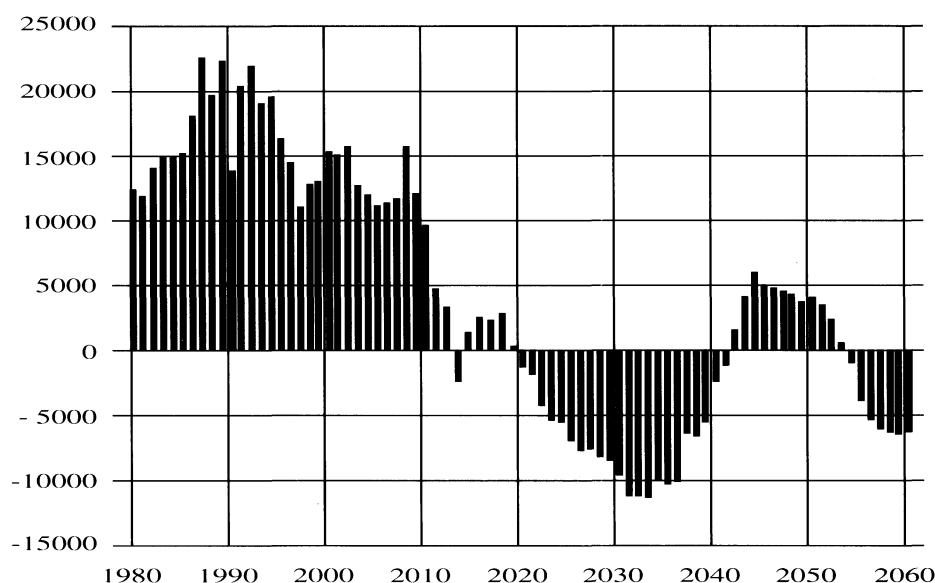
formuen etterhvert erstattes av en stor gjeld som de fremtidige generasjonene må betale med skatter og avgifter eller reduserte overføringer.

Hva Steigum et al. overser

Generasjonsregnskapet er kalibrert gjennom 1992. Momentene i punkt 1-3 over, som alle taler for at statens fordringsposisjon vil utvikle seg gunstigere enn dagens underskudd tyder på, overser dermed Steigum et al. helt. Skatteinngangen fremskrives altså med utgangspunkt i et år som trolig var bunnen i en meget dyp lavkonjunktur. Ved at de aldersspesifikke utbetalingene av arbeidsledighets-trygd er holdt fast på 1992-nivå, er det heller ikke forsøkt korrigert for at arbeidsledighetsproblemet kan bli lettere å håndtere i det meste av fremskrivningsperioden.

Skattereformen av 1992 gjør det mer lønnsomt å arbeide og å investere i utdanning og kompetanseoppbygging. At dette på sikt kan gi høyere skatteinngang får ikke generasjonsregnskapet tatt hensyn til. Oppbyggingen av menneskelig kapital står dessuten sentralt i den nye vekstteorien. Land med mye menneskelig kapital kan tenkes å få til høy økonomisk vekst. I generasjonsregn-

Økning i antall personer i alderen 20-66

skapet er det ingen sammenhenger mellom skattepolitikken og den økonomiske veksten. Det antas altså at skattereformen av 1992 ikke har dynamiske virkninger som øker skattegrunnlaget på sikt. Forsøk på å bake inn slike sammenhenger blir lett spekulative, men det er heller ikke noen tilfredstillende løsning å ignorere disse virkningene helt.

Folketrygdens alderspensjoner

Ved at folketrygdens alderspensjoner er gitt en spesiell behandling i generasjonsregnskapet, får man derimot tatt hensyn til punkt 4. Men dette er gjort på en diskutabel måte som spiller en nøkkelrolle for konklusjonene. La oss se litt på bakgrunnen for disse pensjonene. Ved innføringen av folketrygden i 1967 ble det vedtatt en opptrappingsplan for tilleggspensjonene. De første kullene med muligheter for fulle rettigheter blir pensjonert i 2007, men først omkring 2040 vil alle pensjonistene ha fulle rettigheter.

En persons tilleggspensjon er lik 42 prosent av grunnbeløpet i utbetalingsåret ganget med den enkeltes sluttpoengtall. Sluttpoengtallet er lik gjennomsnittet av pensjonspoengene i de 20 beste poengårene. Det gis ett pensjonspoeng for hvert grunnbeløp man tjener utover ett grunnbeløp. For inntekter utover seks grunnbeløp gis det imidlertid bare 0,33 poeng og for inntekter over tolv grunnbeløp gis det ikke ytterligere poeng.

Hvor høye alderspensjonene blir i fremtiden er avhengig av hvordan Stortinget håndterer den videre oppbyggingen av folketrygden. Det eksisterer ingen presise regler for hvordan grunnbeløpet skal reguleres. Dersom grunnbeløpet vokser saktere enn lønningene vil etterhvert stadig flere få inntekter over seks og tolv G og dermed opparbeide seg få pensjonspoeng på marginen. Lav vekst i grunnbeløpet fører dessuten til at de som allerede er pensjonert får en lav vekst i sine pensjoner.

Veksten i grunnbeløpet er helt avgjørende for utviklingen i folke-

trygdens utgifter, jf. Holtmark (1993). Hittil har man i gjennomsnitt latt folketrygdens grunnbeløp vokse omlag 0,7 prosentpoeng under lønnsveksten. Selv om dette videreføres vil folketrygdens alderspensjoner fortsette å vokse raskere enn lønningene.

Av en eller annen grunn har Steigum forutsatt at man fra nå av slår inn på en ny linje og også i oppbyggingsfasen av folketrygden lar grunnbeløpet vokse i takt med den generelle lønnsveksten. Det fører til at alderspensjonene i resten av oppbyggingsfasen, i gjennomsnitt vokser drøyt en prosent raskere enn den generelle lønnsveksten hvert år. Når man på denne måten øker overføringene til alderspensjonistene uten å ta det inn med økte skatter, gir det selv sagt en rask offentlig gjeldsoppbygging. Men dette er altså en gjeldsoppbygging som skyldes en *fremtidig*, rundhåndet vekst i grunnbeløpet og påfølgende store overføringer til de gamle. Generasjonsregnskapet forteller altså her om *fremtidige budsjetter som ikke er opprettholdbare*. Allikevel trekker Steigum konklusjoner om at dagens budsjetter ikke er opprettholdbare. Det er å snu saken på hodet.

Steigums regnestykker på dette punktet ville vært greie hvis folketrygdloven forutsetter en så høy vekst i grunnbeløpet som antatt. I så fall har imidlertid loven blitt brutt nesten hvert år siden 1967.

Oppsummering

De viktigste spørsmålene knyttet til statens underskudd er:

- a) hvor stor del av underskuddet er strukturelt og hvor mye er konjunkturtelt?
- b) hvordan påvirker statens forpliktelser overfor fremtidige alderspensjonister statens fordringsposisjon på lang sikt?

Etter Steigum et al. sine konklusjoner å dømme må generasjonsregnskapet oppfattes som et forsøk på å gi en sammenhengende analyse av beg-

ge disse spørsmålene. Spørsmål a) er imidlertid overhode ikke behandlet. Implisitt er det allikevel forutsatt at ikke noe av statens underskudd er konjunkturtelt. De langsiktige virkningene av den betydelige omleggingen av politikken som skattereformen av 1992 innebar, er det heller ikke tatt hensyn til.

I forsøket på å ta hensyn til utviklingen i antallet gamle og folketrygdens alderspensjoner, er det dessuten lagt inn en relativt høy vekst i folketrygdens alderspensjoner. Staten er ikke forpliktet til å gjennomføre en så høy vekst i disse pensjonene. I denne delen av regnskapet forutsetter man altså en *fremtidig* budsjettpolitikk som er mer generøs overfor pensjonistene enn dagens budsjettpolitikk er. Da blir det feil å trekke sterke konklusjoner om at dagens budsjettpolitikk ikke er opprettholdbar.

Så langt må Steigums beregninger betraktes som rene regneeksempler hvor sentrale forutsetninger er tilfeldig valgt. Som sådan er de interessante, men i lys av dette er de sterke konklusjonene litt overraskende.

REFERANSER:

- Steigum, E., A. J. Auerbach, J. Gokhale og L. J. Kotlikoff (1993): «Generational Accounting in Norway: Is Norway Overconsuming Its Petroleum Wealth?». Paper presentert på konferanse på NHH august 1993.
- Holtmark, B. J. (1993): «Når etterkrigsbarna blir alderspensjonister. Befolkningsutviklingen og folketrygden i et makroøkonomisk perspektiv.» *Norsk Økonomisk Tidsskrift* 107, 41-66.
- Rødseth, A., E. Bowitz og E. Storm (1993): «Fiscal Expansion, the Budget Deficit and the Economy: Norway 1988-91» Discussion Paper nr. 91, SSB.

NOTER:

- * Takk til Einar Bowitz, Ådne Cappelen, Dennis Fredriksen og Tor Arnt Johnsen for kommentarer.)

JOHN YTRE-EIDE:

Utnyttelse av vannkraftressursene

Noen sluttkommentarer

Jo Herringstad kommenterer i Sosialøkonomen nr. 5 at stort sett samtlige kraftverk er feildimensjonerte. Det er av stor betydning å få dette slått fast da våre største gjenværende vannkraftressurser er å finne i allerede utbygde, men grovt feildimensjonerte kraftverk.

Myndighetene må snarest ta opp til diskusjon hva nivået på langtidsgrensekostnadene skal være i fremtiden. Samtidig må en få en oversikt over størrelsen på våre gjenværende vannkraftressurser. Jo høyere langtidsgrensekostnadene settes jo større gjenværende vannkraftressurser vil vi ha. Det er viktig at dette blir gjennomgått nå når det er aktuelt med betydelig fastkrafteksport.

Vidkun Hveding viser en forbausende historieløshet om vannkraftutbygging. I min artikkel nevnte jeg uttrykkelig det første kraftverket på Rjukan, mens Hveding beskriver det andre og ombygde kraftverket. Men det illustrerer hovedpoenget i min artikkel at total ombygging av feildimensjonerte kraftverk kan lønne seg.

Hvedings kommentarer går i hovedsak på hvordan en skal drive et gitt produksjonssystem og mindre om hvordan en skal dimensjonere kraftanleggene.

Det Hveding beskriver som en uttalelse fra fagsjef Ernst Wessel er det viktigste som overhodet er skrevet om kraftutbygging i Norge: Wessels artikkel i Elektroteknisk tidsskrift. I denne artikkelen hevdet Wessel at vannkraftverk marginalt må dimensjoneres lik kostnader for strøm levert fra varmekraftverk.

I sitt svar til Wessel dengang avviste Hveding totalt Wessels synspunkter. Det interessante er imidlertid at ca. 10 år senere oppgir NVE at vannkraftanlegg dimensjoneres i forhold til kostnader for strøm levert fra kullfyrte kraftverk. Dvs. akkurat det samme som Wessel i sin tid foreslo.

Egentlig har her NVE foretatt en politisk avgjørelse de ikke hadde myndighet til. Vi har lov til å innrette oss som vi vil i Norge. Det innebærer at ved politiske avgjørelser kan vi utnytte så mye av ressursene i et

vassdrag som vi ønsker. Jeg tror ikke det har vært politisk mulig i Norge de siste 20 år å få vedtatt utbygging av kullfyrte kraftverk. NVE har ikke bare fattet et politisk vedtak de har også operert med et politisk umulig varmekraftalternativ.

NVE burde isteden fortalt politikerne at utbyggingsgraden og dermed langtidsgrensekostnadene måtte bestemmes politisk. I over 20 år har ledelsen i NVE vært klar over dette. Denne viten har kun ført til at kanskje bare 70-80% av ressursene i forhold til gasskraftprisene er utnyttet. Under forutsetning om konstante relative priser i fremtiden er da de resterende ressursene i disse vassdragene for all fremtid lagt brakk.

I dag hevdes det at en samfunnsøkonomisk riktig pris på bensin er 20 kroner literen. Dette bør ha konsekvenser for vurderinger om fremtidige verdier av vannkraft. Det kan være riktig med en høyere utnyttelse av vannkraftressursene enn dagens gasspriser tilsier.

OLE GUNNAR AUSTVIK:

Scenarier, økonometri og oljemarkedet

Kommentar til Kjell Arne Brekke

Det kommer til å skje mye rart, slår en engasjert Kjell Arne Brekke fast i en kommentar til min artikkel om scenarieplanlegging som metode for å forstå utviklingen i oljeprisen i marsnummeret av Sosialøkonomen. Kommentaren er kritisk til bruk av scenarieteknikk som hjelpemiddel til å planlegge under usikkerhet, slik Brekke også var det sammen med en medforfatter i en artikkel i Norsk Økonomisk Tidsskrift (NØT) i 1988. Det «rare» som kommer til å skje vil han eksempelvis heller beskrive ved hjelp av stokastiske restledd. Bare en kjenner fordelingen til disse kan en forventningsbane for fremtidige oljepriser beregnes med et konfidensintervall.

Politikken i oljemarkedet

Det er lenge siden jeg har lest en mening om oljemarkedet der politikken til (medlemsland i) Organisasjonen av oljeeksporterende land (OPEC) og Det internasjonale energibyrå (IEA) ikke synes å bli tillagt noen vesentlig betydning for hvordan oljemarkedet skal analyseres både på kort og på lang sikt. Det samme gjelder betydningen av nasjonale og internasjonale økonomiske og politiske begivenheter og dynamikken i disse. Det kan virke som at kommentatoren mener at alt som ikke kan forstås inn i en valgt modell må oppfattes som tilfeldig – heller enn å vurdere modellens relevans og egen kunnskap.

I kurs der det internasjonale oljemarkedet blir behandlet legger vi opp

til å presentere *alternativ* forståelse for hvordan oljemarkedet kan analyseres. Stor vekt legges på tradisjonell økonomisk teori for ikke-fornybare ressurser («Hotellings regel»). Men denne settes opp mot andre velferdsmaksimerende modeller, politiske analyser og mer holistiske tilnæringsmåter som scenarieplanleggingen representerer. Det er ingen som i dag kan hevde å ha funnet den ene riktige måten å analysere oljemarkedet på. Etter gjennomgang av alternative syn, metoder og modeller må hver enkelt ta stilling til hvilken forståelse som bør legges til grunn. Scenarietenkningen er herunder en måte å «sy sammen» ulike typer faktorer og tilnæringsmåter. Den forkaster f.eks. ikke det som synes å være Brekkes tilnærming, men den går en del lenger bl.a. i å integrere ulike fag.

Scenarieteknikk som metode

Scenarieteknikk har etterhvert blitt en internasjonalt anerkjent analysemetode (se f.eks. Godet 1987) og jeg har i artikkelen forsøkt å vise hvordan den kan tenkes brukt på oljemarkedet. Den søker å fastlegge rimelige robuste områder for priser som *ikke* vil inntreffe i større grad enn å si hvilke priser vi faktisk vil få. Metoden indikerer at vi rett og slett ikke kan si hva prisen faktisk vil bli med mindre det tas en rekke eksplisitte forutsetninger. Jeg takker i den forbindelse for komplementet om at jeg «oppviser mye kunnskap om mange forhold som vil være relevante for

fremtidige utvikling i oljeprisen». Det er beklagelig at kommentatoren ikke ser at denne er satt i et system i artikkelen og selv synes å ønske å eliminere betydningen av en større forståelse for de faktiske forhold ved hjelp av stokastikk.

Scenarieteknikk representerer først og fremst en videreføring av anvendte økonomiske, politiske eller andre modeller ved å øke *forståelsen* for hvordan markedet fungerer gjennom tverrfaglig integrasjon, snarere enn å gi alternative eksakte prognoser. Den krever innsikt *både* i ulike én-disiplinære tilnæringsmåter og de faktiske forhold for å gi full mening. På bakgrunn av de tradisjonelle prognosenes dårlige merittliste er det etter mitt skjønn mer behov for kvalitativ enn kvantitativ diskusjon for å bedre forståelsen for oljemarkedets funksjonsmåte, før en eventuelt igjen går i dybden på enkeltforhold.

Den tverrfaglige tilnæringsmåte som jeg skisserer søker å oversette ulike typer faktorer til kvantitative (ikke kvalitative, som Brekke skriver) og funksjonelle effekter i markedet. Endel tilsvarende problemer står en overfor i tallfesting av ikke-økonomiske variable i en nytte-kostnadsanalyse. Dette er vanskelig, men etter min vurdering tross alt bedre å forsøke seg på for å forstå *helheten* i markedet enn f.eks. partiell økonomisk teori. Svakheten er at den blir langt mindre presis. Andre tilnæringsmåter må anvendes for å kunne gå mer i dybden på enkeltforhold, såsom i analyser av internasjonal økonomisk vekst, priser på alternative energi-

bærere, skattepolitikk i forbruksland, den politiske utvikling i Midt-Østen, ressurs- og teknologivurderinger i Russland osv.

Finnes det én sannhet?

Jeg hadde håpet at artikkelen var såpass klar at selve metoden er ettergjørbar for andre. Konklusjonene *kan* imidlertid bli andre enn mine avhengig av hvilke forhold som trekkes inn og hvordan de vektlegges og stilles sammen. Når Brekke stiller meg det noe besynderlige spørsmålet om en annen forsker vil komme til samme resultat under samme premisser, tyder dette på at han har et ønske om at bare mange nok blir enige så må en metode være riktig eller riktig anvendt. Kommer en annen forsker til et annet resultat, så må den være gal. En kan etter mitt skjønn ikke fullstendig frikople kvaliteten på en analyse innen et samfunnsvitenskapelig fag fra den enkeltes vurderingsevne i valg av tilnærningsmåte og vektlegging av parametre. Ikke minst i oljemarkedet har de unisone og ofte gale forventningene om framtidig prisutvikling vist seg å være uheldig bl.a. for planleggere.

Til spørsmålene om hvordan en mulig nedre og øvre grense for oljeprisen begrunnes, anbefales kommentatoren å lese side 23-25 om igjen. Det forutsettes i denne sammenheng at leseren er kjent med OPEC og IEAs formål og funksjonsmåte og organisasjonenes og viktige enkeltlands politikk overfor oljemarkedet. Noen referanser om dette er tatt inn i artikkelen.

Kommentatoren etterlyser også eksakte tallberegninger av de foreslåtte øvre og nedre grensene for framtidig pris, som jeg i min artikkel har antydning til å være 15-20 \$/fat og 30-40 \$/fat i 1992-verdi. Disse er valgt ut fra dagens kunnskap og kan kanskje kalles en kvalifisert vurdering. Jeg skriver imidlertid eksplisitt at «diskusjonen omkring mulige framtidige priser må tas som eksempler på hvordan teknikken kan nyttes heller enn absolutte størrelser. Even-

tuelle videre analyser kan søke å fastsette grensene mer nøyaktig». Et viktig poeng i artikkelen er å diskutere om slike grenser finnes, hvor robuste de kan tenkes å være og hvilke krefter som eventuelt påvirker beliggenheten av dem, ikke å finne en eventuell nøyaktig beliggenhet. Det er mye interessant forskningsarbeid som kunne gjøres for å bestemme disse mer nøyaktig med utgangspunkt i det tankemessige grunnlag metoden setter opp.

Under avsnittet «konsekvenser for planlegging» blander kommentatoren det som er eksempelbaner i min artikkel, som er meget sårbare, og det som er mer robuste rammer for prisutviklingen. Lave priser i dag *kan* således etterfølges av lave priser i morgen. Man kan altså ikke i perioder *regne med* priser over en eventuell nedre grense, men vi kan med relativt stor grad av sikkerhet si at prisene ikke vil ligge under den nedre grense over lengre tid, gitt de forutsetningene som er satt opp. En annen sak er at man godt kan tillegge høyere priser i fremtiden en viss *sannsynlighet* for å inntreffe, men med langt større grad av usikkerhet enn den nedre grensen.

Hvor er oljemarkedet i Hotellings analyse?

Tradisjonell økonomisk teori for ikke-fornybare ressurser har vært ganske dominerende på en rekke «konferanser med internasjonalt anerkjente økonomer» gjennom åttitallet. Selv om kommentatoren har rett i at teorien kan tolkes slik at prisene både kan synke og stige over tid, har de i all hovedsak blitt tolket slik at prisene vil stige. Kunnskap om økonomisk teori og statistikk er *i seg selv* ikke tilstrekkelig forutsetning for en god analyse av et marked, selv om det kanskje er en nødvendig forutsetning. Tradisjonell økonomisk teori er på dette området riktignok både presis og «elegant», men hvor finner en helheten i oljemarkedets særtrekk? En risikerer å ødelegge verdien til en

partiell teori dersom en forsøker å tillegge den generell utsagnskraft.

Artikkelen som Brekke var medforfatter av i NØT avviste scenarieteknikk som metode for planlegging under usikkerhet. Etter mitt skjønn var den forenklete oppfatning som der kom fram om scenarieteknikk ikke godt nok grunnlag for en slik konklusjon. Dette syn strider også mot erfaringer og praksis til selskaper og myndigheter som nettopp nytter scenarieteknikk når usikkerheten er stor og sammensatt, se f.eks. Wack (1985) der ordet «scenarioplanlegging» også er hentet fra. For disse blir scenarioteknikk noe langt mer enn en å «liste opp momenter for å la konklusjonen følge som en ren subjektiv vurdering» som kommentatoren slutter. De har fått ny innsikt om hvordan kvalitativt ulike forhold virker inn på hverandre og en konkret måte å forstå betydningen av at nye situasjoner oppstår, andre aktører foretar en handling eller virkningene av egne handlinger.

Metoden er komplementær til endisiplinære tilnærningsmåter – ikke et alternativ – og kan eventuelt bidra til å sette disse i et forhold til hverandre. Økonometriske beregninger kan herunder gjøre deler av et scenario mer presis – men ikke erstatte den tverrfaglige integrasjon som er dets helhetlige hovedbidrag. Her burde vi ha mer å konsentrere oss om og å videreutvikle enn å være uenige om.

REFERANSER:

- Austvik, O.G., 1993: *A View on Economic Theory of Exhaustible Resources*, Skriftserien nr.89, Oppland DH
Godet, M., 1987: *Scenarios and Strategic Management*, Butterworth Scientific Ltd.
Wack, P., 1985: «Scenarios: Uncharted Waters Ahead», *Harvard Business Review* September – October.

TRULS FROGNER:

Myter om full sysselsetting

J Sosialøkonomen nr. 7/8 september 1993 hadde Asbjørn Rødseth en lengre omtale av min bok «Myter om full sysselsetting».

Det var en positiv overraskelse at «Sosialøkonomen» ga hele fem spalter til en omtale av en bok om sysselsetting skrevet av en ikke-økonom. Jeg er også fornøyd med det engasjement og de mange spørsmål som boklesningen har utløst hos Rødseth. Her ser jeg en åpning for en tverrfaglig debatt om et sammensatt problem som sosialøkonomene har dominert i generasjoner. Hvis man retter kritikk mot sosialøkonomene for at de ikke har løsningen på sysselsettingsutfordringen, er det enda større grunn til å påpeke det manglende engasjement fra alle andre akademiske profesjoner.

Jeg har i «Myter om full sysselsetting» forsøkt en bred tilnærming til temaet fordi mine nesten tjue års praktiske erfaring innenfor de myndigheter og organisasjoner som er mest opptatt av arbeidsmarkedet, har lært meg mye om hvorfor vi ikke får til full sysselsetting enda så sterk politisk vilje som kan mobiliseres. Uansett om full sysselsetting er mulig på lengre sikt, bør det være tillatt å diskutere hva samfunnet i mellomtiden skal gjøre med og for de som vil arbeide, men som ikke kommer inn på arbeidsmarkedet.

Mitt mål nummer 1 har vært å bidra til en mer åpen og søkende debatt om arbeidsmarkedet når politiske og økonomiske metoder og systemer vi kjenner, synes å ha nådd sine grenser, både internasjonalt og her hjemme. Det kunne vært bra om Rødseth hadde lagt noe vekt på de kilder, undersøkelser og studier jeg bygger på, ikke minst fordi så mye av det er preget av sosialøkonomer.

En forutsetning for å kunne tenke og søke friere fremover er å frigjøre

seg fra myter. Jeg går derfor gjennom etterkrigshistorien med et kritisk blikk, og kommer til at sammenhengen mellom politisk styring, lav ledighet og økonomiske modeller ikke er så klar som mange har trodd. Etter at min bok ble offentliggjort, har Hodne og Grytten i sin historiebok om «Norsk økonomi 1900 – 1990», antydning forklaringer og trukket opp linjer som faller godt overens med mine antakelser. Og det gledet meg at Rødseth skrev at «denne historia kan ha ein del for seg».

Hvis vi gjennom å lære av historien klarer å skille mellom hva på arbeidsmarkedet som skyldes styring og inngrep, og hva som er mekanismer og prosesser i markedet, kan det tenkes at vi kan oppnå bedre styring og et bedre arbeidsmarked. Når Rødseth ganske riktig påpeker at mitt forhold til politisk styring virker ambivalent, er grunnen ikke bare at ikke all styring virker som planlagt. Statsvitene vil naturligvis ha et tvisyn her og være skeptisk til dem som ikke har det. Og min politiske erfaring tilsier at hvis det er noe som undergraver tillit, så er det å gi inntrykk av at man styrer når man ikke gjør det – «avmaktens tragiske positur» som Einar Førde kalte det i sin avskjedstale med politikken.

Med dette utgangspunkt tror jeg at statsvitene og sosialøkonomer har mye å gi hverandre, men heller ikke disse to faglige innfallsvinklene vil være tilstrekkelige. Mye taler for at dagens arbeidsmarked ikke lar seg forstå uten kjennskap til teknologiske prosesser, sosiologiske variable, antropologiske forhold, psykologisk adferdskunnskap og mye mer. Bare det at begrepene sysselsetting og arbeid brukes og tolkes så smidig, krever filologisk kompetanse.

Siden arbeidsløsheten vitterlig er et så sammensatt fenomen, ville jeg

forsøke et generalistisk grep, som selvsagt risikerer å bli amatørmessig. Etter å ha konsultert fagfolk i, og fått impulser fra OECD, EF, ILO, våre nordiske naboer, Frankrike, Italia og Japan under arbeidet med boken, har jeg kommet til at vi står ved et veskilte i sysselsettingsspørsmålet, siden tradisjonelle begreper og metoder ikke rekker til å forklare eller anviser veien videre.

Nettopp derfor har jeg kritisert både ja- og neisiden når de prøver seg med enkle koblinger mellom EF og arbeidsløshet. På dette punkt synes jeg Rødseth har mistet viktige poenger i sin omtale. Det jeg vil rette søkelyset mot er *hva slags sysselsetting og økonomisk system* vi kan få med de politiske og markedsmessige rammebetingelser som ulike tilknytningsformer kan bety.

Rødseth vrir meg i gal retning når han vil ha det til at jeg mener at industrisysselsetting er viktigere enn annen sysselsetting. Det skriver jeg slett ikke. Tvert om mener jeg at industri- og tjenestebegrepene blir mindre meningsfulle på grunn av strukturelle og teknologiske endringer. Og det må være lov til å spørre om vi på samme måte som før kan redusere arbeidstiden, særlig etter som det ikke er flertall eller dekning for noen fundamental reform. Dette er for øvrig et eksempel på at politikk, forhandling, økonomi, sosiologi og kultur henger sammen.

Jeg står på ganske trygg sosialøkonomisk grunn når jeg argumenterer med økt satsing på kompetanse og kreativitet (som kultur forhåpentlig fremmer), både for å øke verdiskapingen og for å skape meningsfulle aktiviteter utenfor arbeidsmarkedet. Navn og Solow, Dennison, Henrekson, Hodne og Rødseth renner meg i hu. Enhver sosialøkonom vet

at økonomisk analysearbeid gjøres bedre med embetseksamen enn grunnfag. Jeg tror mao. at utdanning ikke bare er en utgift, men en forutsetning for produktivitet, verdiskaping og økonomisk vekst.

Det er en formulering i Rødseths omtale som uroer meg fordi den kan tyde på at virkeligheten oppfattes forskjellig. Han hevder at det er jeg som har stilt feil diagnose siden «arbeidskraft er og vil alltid vera ein knapp ressurs.» Da har vi i så fall overskudd på knapphet.

Tilslutt henviser Rødseth til min rolle som leder av samfunnspolitisk avde-

ling i AF – «... I den hovedsamanslutninga der dei fleste sosialøkonomar er organiserte.» Rødseth stiller spørsmål om kontakten med medlemmene og blander sammen rollene som forfatter og avdelingsleder. Da er det nødvendig med en oppklaring.

Sosialøkonomisk Fagforening bidrar i likhet med de øvrige AF-foreningene med innspill i den faglige og beslutningsmessige prosessen i AF. Aktuelle saker har vært AFs næringspolitikk, vår handlingsplan mot arbeidsløshet for akademikere og høringsuttalelse om sysselsettingskommisjonen (Kleppe-utvalget). Sosialøkonomisk Fagfo-

rening er også representert i AFs styre, og har vært benyttet av AFs sekretariat til faglig arbeid. Dette, pluss annen løpende og direkte kontakt med sosialøkonomer, tilsier at Rødseths artikkel ikke er på rett spor.

Det er ingen som har lært meg så mye teori om sysselsetting som sosialøkonomene. Når man har lært mye, vet man mer om hvorfor verken sosialøkonomer og statsvitere kan anviser veien til full sysselsetting. Det burde ikke være noe tap å innrømme det. Så kunne forventningene bli tilpasset et realistisk nivå.

ARTIKKELSAMLING

I samarbeid med studenter og lærere ved Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo har Sosialøkonomenes Forening laget en artikkelserie basert på utvalgte artikler fra tidsskriftene Sosialøkonomen og Statsøkonomisk Tidsskrift fra 1958 til i dag. Forfatterne har vederlagsfritt stilt sine artikler til disposisjon til dette formål.

Vi tror at samlingen kan ha interesse for økonomistudenter også andre steder i landet. Interesserte kan henvende seg til sekretariatet pr. brev eller telefon.

ARTIKLER FRA SOSIALØKONOMEN/
STATSØKONOMISK TIDSSKRIFT

92 sider, oris. kr. 100,-. Til studenter kr. 80,-.

Johansen, L.:

Forholdet mellom næringene under økonomisk vekst. Statsøk. Tidsskrift (1958).

Rødseth, A.:

Nyare teori om stabiliseringspolitikk i åpne økonomier. Sosialøkonomen nr. 6, 1979.

Rødseth, A.:

Inflasjonen i åpne økonomier. Sosialøkonomen nr. 8, 1982.

Johansen, L.:

Arbeidsløsheten: Lettere opp enn ned? Sosialøkonomen nr. 10, 1982.

Sandmo, A.:

Normativ beskatningsteori – problemstillinger og resultater. Statsøk. Tidsskrift (1982).

Holte, F. C.:

Hvorfor er det så vanskelig å bli kvitt arbeidsløsheten i OECD-landene? Sosialøkonomen nr. 8, 1985.

Holthe, F. C.:

Mer om arbeidsløsheten i OECD-landene. Sosialøkonomen nr. 9, 1985.

Stølen, N. M.:

Virkninger av en endring i lønnsattsene og valutakursene analysert ved modellen MODAG A. Sosialøkonomen nr. 10, 1985.

Hagen, K. P.:

Optimal prissetting i offentlige bedrifter – en oversikt. Statsøk. Tidsskrift (1986).

Hoel, M.:

«Endogen makroøkonomisk politikk med fagforeninger». Sosialøkonomen nr. 7, 1987.

STEINAR HOLDEN:

Inflasjon og arbeidsledighet – Om tolkning av empiriske funn og implikasjoner for økonomisk politikk*

JEF-kommisjonens planer for en økonomisk og monetær union i Europa er fullstendig prisstabilitet et viktig mål. Bakgrunnen for dette er troen på at den langsiktige Phillips-kurven er vertikal eller stigende, en konklusjon delvis basert på undersøkelser som viser en positiv sammenheng mellom gjennomsnittlig inflasjon og gjennomsnittlig arbeidsledighet over perioden 1970-85 for hvert enkelt OECD-land. Denne artikkelen viser at undersøkelsene også er konsistente med fallende Phillips-kurve for hvert land. Videre er det gode argumenter for at sammenhengen mellom inflasjon og arbeidsledighet er mer komplisert enn det en loddrett Phillipskurve skulle tilsi. For det første er det teoretisk og empirisk grunnlag for å tro at Phillipskurven er fallende ved inflasjon nær null. For det andre vil såkalte hysteresis-effekter medføre at langsiktig Phillipskurve egentlig er et uklart og kanskje misvisende begrep. Disse momentene betyr ikke at man bør tillate høy inflasjon i håp om å redusere arbeidsledigheten. Men de medfører at en tilsynelatende enkel løsning på inflasjonsproblemet som et system med binding til absolutt prisstabilitet kan få meget uheldige følger.

Innledning

Gjennom mange år har sosialøkonomer vennet seg til å se på sammenhengen mellom inflasjon og arbeidsledighet i lys av Phillipskurven. På kort sikt er Phillipskurven fallende, dvs at en reduksjon i arbeidsledigheten vanligvis går sammen med en økning i inflasjonen. Ved å øke samlet etterspørsel kan myndighetene redusere arbeidsledigheten på kort sikt, men dette vil føre til høyere inflasjon. På lang sikt, derimot, er det ifølge de fleste lærebokfremstillinger ikke noen slik sammenheng. Dersom arbeidsledigheten er under likevektsnivået, vil inflasjonen stadig øke inntil arbeidsledigheten blir presset tilbake til likevektsnivået. Med andre ord, Phillipskurven er loddrett på lang sikt.

Det har vært gjort mange empiriske undersøkelser av Phillipskurven, og det må regnes som grundig dokumentert at den kortsiktige Phillipskurven faktisk er fallende (se bl.a. Grubb, 1986). Derimot er det ikke like klart at den langsiktige Phillipskurven er loddrett, til tross for at noen nyere empiriske undersøkelser hevder dette (bl.a. EF-kommisjonen, 1990, som gir en vurdering av fordeler og ulemper med en økonomisk og monetær union, og Holmsen og Skjæveland, 1993). Dette er et spørsmål som har stor betydning for økonomisk politikk. Ut fra antakelsen om at Phillipskurven er loddrett på lang sikt, legger EF-kommisjonen (1990) stor vekt på inflasjonbekjempelse. Denne skal gjennomføres bl.a. ved at sentralbanken (EuroFed) blir mest mulig uavhengig, samt at sentralbankens overordnede målsetting skal bli å holde stabilt prisnivå. Videre heter det (EF-kommisjonen, 1990, s. 96, min oversettelse) «Diskusjonen ... over medfører at prisstabilitet ikke bare skal tolkes som en gjennomsnittlig inflasjon nær null, men også at prisene skal være forutsigbare, dvs. at inflasjonen ikke skal variere rundt en gjennomsnittsverdi på null».¹

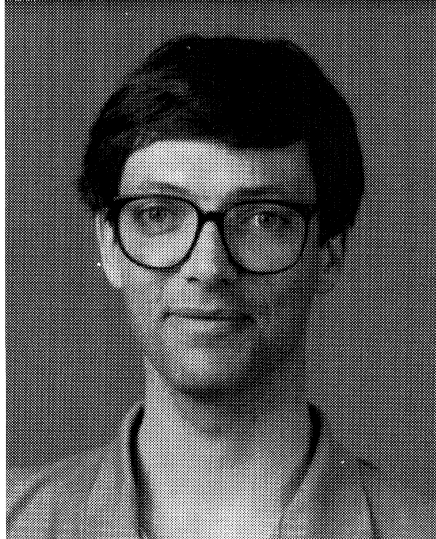
I denne artikkelen vil jeg argumentere for at undersøkelsene i EF-kommisjonen (1990) og Holmsen og Skjæveland (1993) ikke gir grunnlag for å hevde at Phillipskurven er loddrett på lang sikt. Videre vil jeg vise at det er gode teoretiske argumenter for at sammenhengen mellom inflasjon og arbeidsledighet er betydelig mer komplisert enn det en loddrett Phillipskurve skulle tilsi. For det første vil stabilt prisnivå tolket til sitt ekstreme, dvs null inflasjon, lett kunne lede til høyere arbeidsledig-

het på lang sikt enn hva man vil få med lav inflasjon. For det andre vil såkalte hysteresis-effekter medføre at langsiktig Phillipskurve egentlig er et uklart og kanskje misvisende begrep. Disse momentene betyr ikke at man bør tillate høy inflasjon i håp om å redusere arbeidsledigheten. Men de medfører at et system som innebærer en binding til absolutt prisstabilitet, som EF-kommisjonen (1990) foreslår (men som ikke er vedtatt) kan få meget uheldige følger.²

Tolkning av empiriske funn

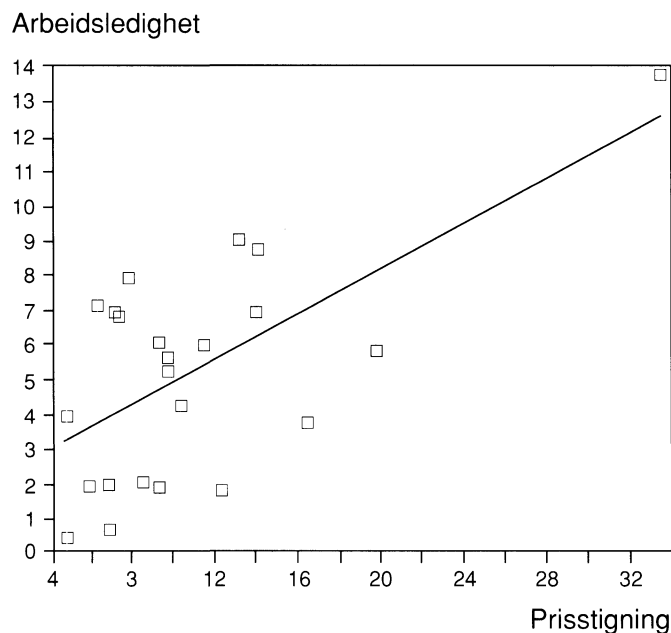
EF-kommisjonen (1990) undersøker sammenhengen mellom gjennomsnittlig inflasjon og gjennomsnittlig arbeidsledighet over perioden 1970-85, for hvert enkelt OECD-land (unntatt Jugoslavia og Island). Som vist i figur 1 gir lineær regresjon faktisk en positiv sammenheng mellom gjennomsnittlig inflasjon og gjennomsnittlig arbeidsledighet, mens en mer forsiktig tolkning er at det ikke er noen påviselig sammenheng. Holmsen og Skjæveland (1993) gjør en tilsvarende analyse, for ulike delperioder og med noen varianter, og finner det samme bildet.

Jeg vil argumentere for at dette ikke betyr at den langsiktige Phillipskurven er loddrett, fordi disse funnene også er konsistente med at det er en fallende sammenheng på lang sikt. La oss anta at det i alle land eksisterer en stabil, fallende

Steinar Holden, dr. polit fra Universitetet i Oslo, 1990, er professor ved Sosialøkonomisk institutt.

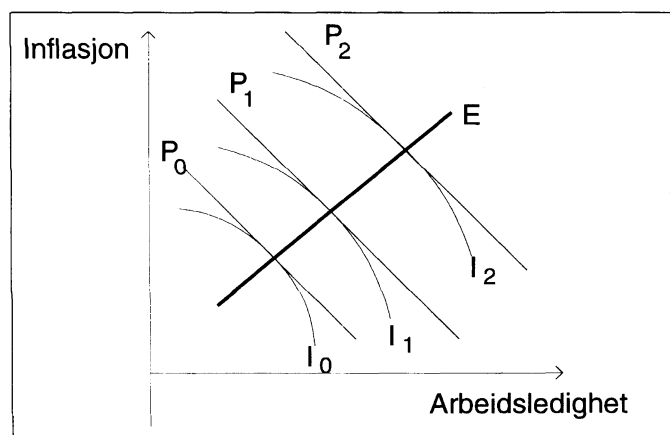
Figur 1. Gjennomsnittlig arbeidsledighet og prisstigning i OECD-landene (eksklusive Jugoslavia og Island) 1970-1985.

Phillipskurve på lang sikt. Myndighetene antas å ha stabile preferanser over inflasjon og arbeidsledighet, representert ved vanlige indifferenskurver (krumningen blir imidlertid motsatt av det vanlige, siden myndighetene ønsker lav arbeidsledighet og lav inflasjon). Ved å bruke etterspørselspolitikk kan myndighetene velge hvor på denne kurven man ønsker at økonomien skal tilpasse seg. Tilpasningen blir som i vanlig konsumentteori: myndighetene vil velge det beste punktet langs Phillipskurven, og tilpasningen blir i det punktet der indifferenskurven tangenter Phillipskurven.³ Dersom vi tar hensyn til at det er stokastiske elementer i økonomien, vil den faktiske tilpasningen variere fra år til år rundt dette

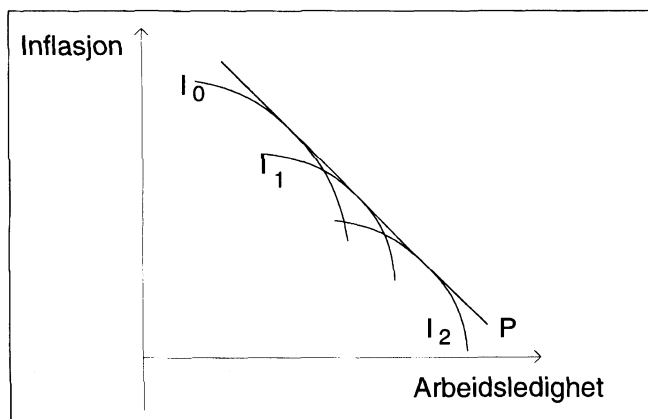
punktet. Men når vi ser på gjennomsnittet over flere år (som EF-kommisjonen, 1990, og Holmsen og Skjæveland gjør), vil det ligge nær dette punktet.

La oss så anta at Phillipskurven har samme helning i alle land, men ulik posisjon (ulikt konstantledd). Årsaken til at posisjonen varierer mellom ulike land kan ligge i forskjeller i arbeidsmarkedets funksjonsmåte, men det er ikke av betydning for dette argumentet. La oss for enkelthets skyld også anta at myndighetene i alle land har de samme preferanser, og med begreper fra konsumentteorien antas både lav inflasjon og lav arbeidsledighet å være normale goder. Situasjonen er illustrert i figur 2, med Phillipskurver (merket P) og indifferenskurver (merket I) for land 0, 1 og 2. Vi finner en positiv sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet indikert ved kurven E: land med høy inflasjon har også høy arbeidsledighet, land med lav inflasjon har lav arbeidsledighet. Men årsaken er ikke at Phillipskurven er stigende, men rett og slett at noen land ikke kan oppnå like lav inflasjon og arbeidsledighet som andre. For det enkelte land er det mulig å oppnå lavere arbeidsledighet, hvis man er villig til å akseptere høyere inflasjon.

Figur 2

Anta så at Phillipskurven har samme posisjon og helning i alle land, men at landene varierer med hensyn til avveiningen mellom de to «ondene». Ulike preferanser kan for eksempel skyldes forskjellige politiske erfaringer, eller forskjeller i maktfordeling innad i landet (for eksempel kan det tenkes at yrkesaktive og pensjonister har forskjellig avveining mellom inflasjon og arbeidsledighet). Som vist i figur 3 finner vi nå en negativ sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet, vi finner faktisk den sanne Phillipskurven.

Figur 3

I praksis må vi anta at OECD-landene er forskjellige langs alle dimensjonene: preferanser, og helning og posisjon på Phillipskurven. A priori er det derfor uvisst om vi vil finne en positiv eller negativ samvariasjon mellom inflasjon og arbeidsledighet når vi sammenligner gjennomsnitt for ulike land.⁴ Den svake positive sammenhengen kunne tyde på at variasjonen mellom ulike land er større når det gjelder posisjonen på Phillipskurven enn når det gjelder preferansene. Uansett er det klart at basert på sammenligninger mellom ulike land når det gjelder gjennomsnittlig inflasjon og gjennomsnittlig ledighet, kan vi ikke si at Phillipskurven på lang sikt er loddrett. Holmsen og Skjæveland (1993) er inne på dette, ved at de fremhever at resultatene kan skyldes ulikheter mellom land i måten arbeidsmarkedet fungerer. EF-kommisjonen (1990) kommer, såvidt jeg kan se, ikke med lignende forbehold.

Til en viss grad har dette avsnittet mer et metodisk poeng enn et poeng med praktisk betydning, for heller ikke jeg tror at det eksisterer en fallende Phillipskurve på lang sikt (med to forbehold som diskuteres under). Men avsnittet viser likevel at man ikke kan slå seg til ro med konklusjonen om at empiriske undersøkelser finner at den langsiktige Phillipskurven er loddrett.

Loddrett Phillipskurve ved høy og moderat inflasjon, fallende ved lav?⁵

Lærebokversjonen av Phillipskurven er gjerne basert på den følgende ligningen

$$(1) \quad \pi = a - bU + c\pi^E,$$

der π er inflasjonsraten, U er arbeidsledighetsraten, π^E er forventet inflasjon og a , b og c er positive konstanter. På lang sikt antar man gjerne at $\pi = \pi^E$, ut fra tankegangen om at det er urimelig med systematisk over- eller undervurdering av inflasjonsraten. Videre antar man at $c = 1$, noe som tolkes som at aktørene i økonomien ikke har pengeillisjon. $c = 1$ og $\pi = \pi^E$ medfører at $U = a/b$ uansett verdi av π . Tankegangen er at for rasjonelle aktører er det bare realstørrelser som er av betydning, nominelle verdier er irrelevante. Holmsen og Skjæveland (1993) skriver at «Det er bare dersom lønnsstagerne, bedriftene og forhandlingspartene i arbeidslivet «aldri lærer» at vi også på lang sikt skulle kunne få noen fallende sammenheng mellom inflasjon og arbeidsledighet». I dette avsnittet vil jeg argumentere for at dette synet er for enkelt – dersom inflasjonen er nær null, er det gode grunner til å tro at arbeidsledigheten blir høyere enn det (1) tilsier, selv om alle aktører er fullstendig rasjonelle slik at $\pi = \pi^E$.

På grunn av endringer i etterspørsels- og produktivitetsforhold vil det i en økonomi alltid være behov for endringer i relative priser og lønninger. Ved en høy inflasjon kan endringer i relative priser og lønninger skje relativt uproblematisk, ved at noen priser og lønninger stiger mer enn andre. Hvis produktivitetsveksten er høy vil gjennomsnittlig lønnsvekst også være høy selv ved lav prisinflatjon, og endring i relative lønninger kan fortsatt skje ved forskjeller i veksttakt. Men hvis inflasjonen og produktivitetsveksten er lave, slik at gjennomsnittlig lønnsvekst også er lav, så vil endringene i relative lønninger kunne kreve at noen lønninger reduseres i nominelle termer. Det er flere grunner til at dette er mer problematisk enn når det bare kreves mindre vekst i nominell lønn.

For det første har nominell lønn i de fleste industrialiserte land en rettslig betydning som løper utover den enkelte lønnskontrakt. I mange land, deriblant Norge, må en bedrift betale nominell lønn fra den gamle tariffavtalen inntil det blir enighet om en ny tariffavtale, en streik/lock-out inntreffer, eller en av partene sier opp tariffavtalen og tidsfristene har utløpt (Evju, 1984, og Blanpain, 1987). Dersom tariffavtalen er blitt lovlig sagt opp, står bedriften likevel ikke fritt til å redusere nominell lønn, fordi den tariffestede lønnen i en slik situasjon vanligvis vil bli betraktet som en del av den individuelle arbeidsavtalen mellom bedriften og hver enkelt arbeidstaker. I utgangspunktet må derfor bedriften få den enkelte arbeidstakers aksept for en lønnsreduksjon, eventuelt under trusler om oppsigelse. Det skulle være åpenbart at det rent juridisk er vanskeligere for en bedrift å redusere nominell lønn enn det ville være å oppnå en tilsvarende reallønnsreduksjon ved å holde nominell lønn konstant i en situasjon med høyere inflasjon. Riktignok består den totale godtgjørelsen ofte av mer fleksible elementer som ikke har samme juridiske beskyttelse, men hvis de fleksible delene er små, vil problemet bli mindre, men ikke borte.⁶

For det andre har nominell lønn også en spesiell moralsk status, i den forstand at mange vil føle en nomi-

nell lønnsreduksjon som urettferdig i en situasjon der en tilsvarende reallønnsnedgang uten nominell lønnsnedgang (pga høyere inflasjon) ikke blir betraktet som urettferdig (Blinder and Choi, 1990). En mulig begrunnelse for dette er de fleste mennesker ser ut til å være mer villig til å kjempe for å beholde noe de har, enn for å få mer. Både juridisk og følelsesmessig er det den nominelle lønnen (og ikke reallønnen) som «vi har».

Det er heller ikke vanskelig å finne empirisk støtte for at eksisterende nominell lønn har en særskilt status. Jacoby og Mitchell (1990) viser at i tider med lav inflasjon er konstant nominell lønn et hyppig utfall av lønnsforhandlinger, noe som ikke ville vært tilfelle hvis det bare var reallønnen som var av betydning. I analyser av noen de sjeldne situasjoner der det faktisk har vært foretatt nominell lønnsnedgang, finner Cappeli (1985) og Carruth og Oswald (1987) at alternativet ofte har vært en reduksjon i antall arbeidsplasser, slik at fagforeningen mer eller mindre har akseptert lønnsnedgangen for å beholde jobbene.

Konsekvensen av nominell lønnsstivhet nedover er at det vil være vanskeligere for bedrifter å oppnå en ønsket/nødvendig reallønnsnedgang dersom inflasjonen er nær null. Inflasjon nær null vil derfor medføre høyere reallønn og lavere sysselsetting i disse bedriftene enn ved moderat inflasjon.⁷

Et viktig spørsmål er om den juridiske og moralske betydningen av nominell lønn vil forsvinne dersom inflasjonen i lengre tid skulle være nær null. Jeg tror svaret er nei. Den juridiske posisjonen til den nominelle lønnen er viktig for å beskytte arbeidstakerens posisjon i arbeidslivet. Hvis for eksempel arbeidsgiveren sto fritt til å redusere nominell lønn, så er det klart at verdien av jobbsikkerheten også ville være liten. Istedenfor å si opp arbeidstakeren kunne jo bare arbeidsgiveren redusere lønnen ned til et nivå som gjorde at arbeidstakeren sa opp selv.

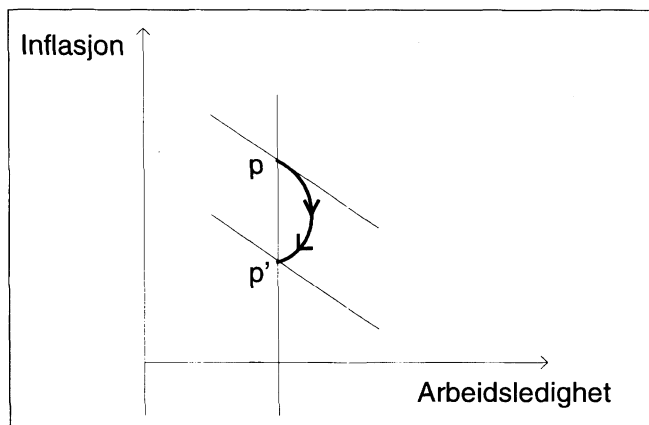
Som nevnt er nominell lønnsstivhet nedover bare av betydning dersom både inflasjon og produktivitetsvekst er meget lave, slik at gjennomsnittlig nominell lønnsvekst også er lav. Dette betyr ikke at vi kan glemme problemet, for vi har ingen garanti for at produktivitetsveksten vil bli høy i årene fremover. Men det er klart at momentet vil ha mye større praktisk betydning dersom en lignende mekanisme også eksisterer for en positiv nominell lønnsvekst. Etter min mening gjør det det, fordi det i økonomier med fagforeninger ser ut til at det i normale tider eksisterer et «minimumsnivå» for nominell lønnsvekst (Calmfors, 1993, drøfter denne muligheten). Bakgrunnen for et slikt minimumsnivå for nominell lønnsvekst kan være at fagforeningenes eksistens er avhengig av at de oppnår fordele for sine medlemmer, slik at medlemskontingenten kan forsvares. Til en viss grad kan fagforeningene tilby andre goder enn lønn, f.eks. billig kollektiv forsikring og muligens økt jobbsikkerhet, men det er vanskelig å tenke seg at organisasjonsprosenten vil holde seg oppe dersom fagforeningen ikke bidrar til høyere lønn enn arbeidstakerne ellers ville fått. Fordi det gamle nominelle lønnen er så beskyttet som den er, vil dette i hovedsak måtte bety økt nominell lønn.

Men dette argumentet viser bare at fagforeningene har behov for å oppnå økt nominell lønn, ikke at de i normale situasjoner faktisk har forhandlingsstyrke til å oppnå det. Ved forhandlinger der streik ikke benyttes (bl.a. lokale forhandlinger i Norge), må bedriften betale lønn etter den gamle kontrakten under forhandlingene. Men arbeidsavtalen er i praksis ikke så spesifisert at den fullstendig bestemmer arbeidstakernes effektivitet. Dersom arbeidstakerne under forhandlingene bevisst jobber mindre effektivt uten å bryte arbeidsreglene («arbeide etter boka»), vil bedriftens overskudd reduseres uten at bedriften har rettslig grunnlag for å straffe arbeidstakerne. Til en viss grad kan bedriftene svare ved å redusere evt. bonuser ol., men vanligvis ikke i samme omfang som arbeidstakerne kan ramme bedriften. I en slik situasjon vil bedriftene kunne gå med på å øke nominell lønn for å unngå at arbeidstakerne «arbeider etter boka» (Holden, 1993b).

Er langsiktig Phillipskurve et misvisende begrep?⁸

Avsnittet over var ment som beskrivelse og sammenligning av stabile situasjoner i økonomien. Hva dette innebærer kan best illustreres ved et eksempel. Anta at vi sammenligner tre land der økonomienes funksjonsmåte er nøyaktig like. Landenes årlige inflasjonsrate er stabile over tid og henholdsvis 6, 3 og 0 prosent. Valutakursene justeres kontinuerlig slik at realvalutakursen holdes uendret. Avsnittet over kan leses som at forskjellen i inflasjon mellom landene med 6 og 3 prosent inflasjon ikke har noen betydning for arbeidsledigheten, mens landet med 0 inflasjon sannsynligvis har høyere arbeidsledighet.

I dette avsnittet vil jeg argumentere for at vi ikke bare kan sammenligne stabile situasjoner, vi må også ta hensyn til utviklingen i mellomtiden. Dette kan illustreres med utgangspunkt i situasjonen i mange land i Europa i siste halvdel av 70-tallet og begynnelsen av 80-tallet, da myndighetene ønsket å redusere inflasjonen. Politikk anbefalingen i EF-kommisjonen (1990) (og i en del nyere litteratur referert der) er å gjennomføre en troverdig binding til stabilt prisnivå, slik at forventningene om fortsatt

Figur 4

høy inflasjon brytes. I teorien skal virkningen bli slik som illustrert i figur 4 (hentet fra EF-kommisjonen, 1990), inflasjonen synker på bekostning av en midlertidig økning i arbeidsledigheten. Dessverre passer dette bildet dårlig på utviklingen i Europa i de siste tiår. Som vist i figur 5 (hentet fra Fredriksen og Strøm, 1992), har nedgangen i inflasjon fra 70-tallet til 80-tallet blitt kombinert med en betydelig økning i arbeidsledigheten. Hvordan kan dette henge sammen?

For det første er inflasjonsforventninger seiglivet og langvarige. Dels skyldes dette at det til en hver tid eksisterer mange kontrakter (på lån, varer/tjenester eller arbeidskraft) uten full indeksering. Disse vil være basert på høy inflasjon, og kan ikke umiddelbart justeres til et lavere inflasjonsnivå. Fordi disse kontraktene er basert på et høyt inflasjonsnivå, vil også kontrakter som inngås etter politikkomleggingen være påvirket av det høye inflasjonsnivået, for at forskjellen ikke skal bli for stor i forhold til de eksisterende kontrakter (kfr. Taylors, 1980, modell med overlappende lønnskontrakter).

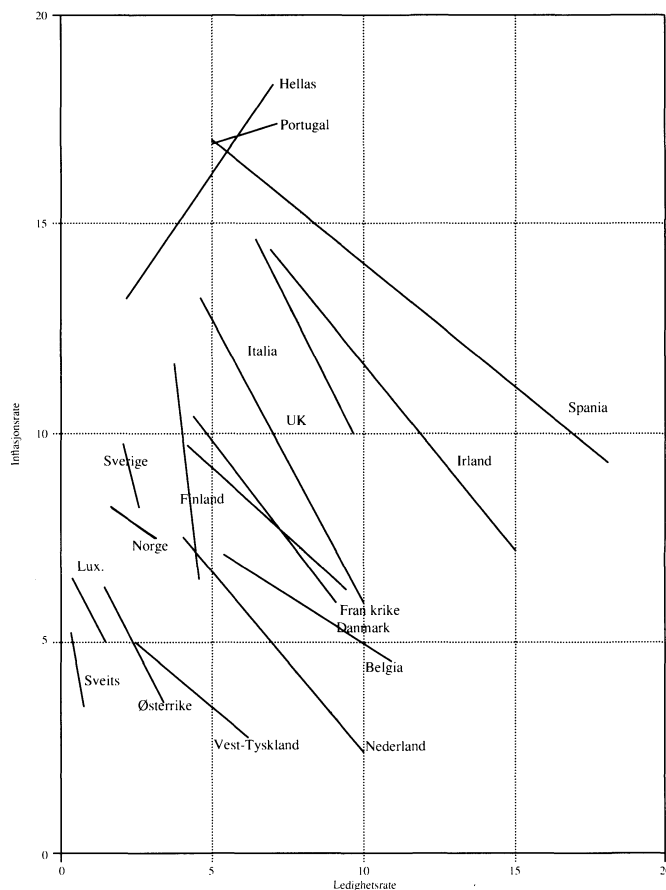
Langvarigheten av inflasjonsforventningene vil bli forsterket dersom det ikke er full tillit til bindingen til stabilt prisnivå. Og en slik manglende tillit kan nettopp oppstå fordi eksistensen av gamle kontrakter gjør at også nye kontrakter delvis baseres på det høye inflasjonsnivået.

Langvarige inflasjonsforventninger kan forklare hvorfor den midlertidige økningen i arbeidsledigheten som nedgangen i inflasjonen medførte ikke ble kortvarig.⁹ Men det forklarer ikke at arbeidsledigheten er høy selv nå, mange år etter reduksjonen i inflasjonen. Her ligger forklaringen i hysteresis-effekter, dvs at likevektsarbeidsledigheten øker dersom faktisk arbeidsledighet er høyere enn likevektsledigheten.¹⁰ Konsekvensen av hysteresis er at når inflasjonen omsider er blitt redusert, har likevektsnivået på arbeidsledigheten steget i forhold til utgangspunktet. p' i figur 4 er ikke lenger et mulig tilpasningspunkt. Den opprinnelige langsiktige Phillipskurven er derfor villedende, fordi arbeidsledigheten ikke vil vende tilbake til utgangspunktet uavhengig av utviklingen i mellomtiden.

Hva bør vi gjøre for å forhindre ny økning i inflasjonen?

Økningen i arbeidsledighet i de fleste europeiske land fra 70 til 80-tallet innebar, og innebærer fortsatt, enorme kostnader for samfunnet. Selv om bare en del av økningen skyldes politiske tiltak for å redusere inflasjonen, er kostnadene fortsatt store. Dette betyr ikke nødvendigvis at det var galt å bekjempe inflasjonen. Kostnadene ved en fortsatt høy inflasjon var også betydelige, i tillegg til risikoen for at inflasjonen skulle løpe fullstendig løpsk. Men mye tyder på at en del land strammet for mye og for fort inn, og derfor påførte seg selv unødvendig stor økning i arbeidsledigheten. Figur 5 viser også at enkelte land var mer heldige/dyktige i å redusere inflasjonen uten for stor økning i arbeidsløsheten enn andre land.

En viktig lærdom av kostnadene ved inflasjonsbekjempelse er at vi bør unngå at inflasjonen stiger til sam-

Figur 5

me nivå igjen, slik at vi ikke behøver å løse det samme problemet en gang til. Dette er ingen lett oppgave, og det er naturlig å tenke over om endringer i det politiske system kan gjøre problemet lettere. I mye nyere litteratur (se Blanchard og Fischer, 1989, for en oversikt) legges det vekt på at myndighetene må gjennomføre en troverdig binding til en prisstabiliseringspolitikk. Motivasjonen for dette ligger i det som man i denne litteraturen antar er den grunnleggende årsaken til inflasjon, nemlig at det politiske system har en konstant fristelse i muligheten for å redusere arbeidsledigheten på kort sikt ved å bevege seg oppover den kortsiktige Phillipskurven ved ekspansiv politikk. Privat sektor forventer derfor at myndighetene faktisk vil øke inflasjonen, og setter store lønns- og prisøkninger i forventning om dette. Det er bare dersom myndighetene troverdig binder seg til ikke å øke inflasjonen at man unngår dette problemet.

Nyere litteratur har klart påvist at dersom inflasjon først og fremst skyldes ekspansiv/ettergivende politikk, så er troverdig binding til prisstabilitet den naturlige løsningen. Men det er ikke klart at ekspansiv/ettergivende politikk er den eneste årsaken til inflasjon. Teorier som forklarer inflasjon som en konsekvens av konflikt om inntektsfordelingen har lang tradisjon i økonomisk teori (se bl.a. Qvigstad, 1975), selv om de er mindre populære nå. Som jeg har

argumentert for over, kan systemet for lønnsfastsettelse gi et «minimumsnivå» for inflasjon som vi ikke kan komme under i «normale» tider. Vi kan selvfølgelig komme under dette nivået ved å stramme inn, og dermed skape «unormale» tider på grunn av høy eller økende arbeidsledighet, men dette er neppe noen god løsning på problemet. En bedre løsning på problemet ville være dersom systemet for lønnsfastsettelse ble endret i en mindre inflasjonistisk retning. Det er ikke utenkelig at dette vil skje «av seg selv» dersom myndighetene på en troverdig måte binder seg til en prisstabiliseringspolitikk. Men vi kan på ingen som helst måte være sikker på at dette vil skje, og det bør vi være før vi faktisk binder oss til å holde stabile priser.

Hvordan skal vi ut fra dette vurdere EF-kommisjonens forslag om å etablere en uavhengig sentralbank med prisstabilitet som den overordnede målsetting. Denne løsningen, slik den vanligvis lanseres, har to svakheter. For det første virker målet om fullstendig prisstabilitet, definert som 0-2 prosent per år, for ambisiøst. Dette vil innebære en ensidig satsing på at samfunnet (og først og fremst lønnsfastsettelsen) faktisk vil innrette seg på stabilt prisnivå, med tilsvarende risiko for økt arbeidsløshet dersom lønnsfastsettelsen ikke tilpasser seg. For det andre vil et system med en uavhengig sentralbank kunne være for usmidig til å ta hensyn til andre usikkerhetsmomenter. Hvis f.eks. importprisene øker betydelig, vil en uavhengig sentralbank, som tar sin overordnede målsetting om prisstabilitet på alvor, måtte stramme inn for å unngå økt prisnivå. Dette vil slå ut i økt arbeidsledighet, som lett kan bli langvarig på grunn av hysteresis-effekter.

Et alternativt system er at sentralbanken og de politiske myndigheter sammen utarbeider et mål for inflasjonsnivået i noen år fremover, og at sentralbanken så blir gjort ansvarlig for å oppnå dette målet. Dette systemet har den fordel at det blir lettere å legge inn unntaksregler, f.eks. hvis importprisene stiger. Dette systemet er blitt valgt av New Zealand (se også Persson og Tabellini, 1993, for en interessant teoretisk drøfting). Men også her er det en risiko for at prisstabiliseringsmålet blir for ambisiøst, med tilsvarende fare for negative virkninger på arbeidsledigheten.

REFERANSER:

- Bean, C. (1992): «European unemployment: A survey». CEP Discussion paper 71, London School of Economics.
- Blanchard, O.J. og S. Fischer (1989). *Lectures on Macroeconomics*, MIT Press.
- Blanpain, R. (1987) (ed), *International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations*, Deventer: Kluwer Law and Taxation Publishers.
- Blinder, A.S. and D.H. Choi, (1990). «A shred of evidence on theories of wage stickiness». *Quarterly Journal of Economics* 105, 1003-1016.
- Calmfors, L. (1993). «Centralization of wage bargaining and macroeconomic performance – A survey». Seminar Paper no 536, Institutet för Internationell Ekonomi, Stockholm Universitet.
- Cappeli, P. (1985). «Plant-level concession bargaining». *Industrial and Labour Relations Review* 39, 90-104.
- Carruth, A.A. and O.J. Oswald, (1987). «Wage inflexibility in Britain». *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 49, 59-78.
- Evju, S. (1984). «Tariffavtalens ettervirkning». Foredrag i Norsk Arbeidsrettslig forening 7. mai, 1984.
- Fredriksen, D. og S. Strøm. (1992). «Arbeidsledigheten i Europa 1970-1990». *Økonomiske analyser* 2, 3-7.
- Grubb, D. (1986). «Topics in the OECD Phillips curve». *Economic Journal* 96, 55-97.
- Holden, S. (1990). «Wage bargaining, nominal rigidities and inflation». Memorandum 27, Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Holden, S. (1993a). «Wage bargaining and nominal rigidities». Manuskript, Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Holden, S. (1993b). «Wage bargaining, holdout and inflation». Manuskript, Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo.
- Holmsen, A. og A. Skjæveland. (1993). «Sammenhengen mellom inflasjon og arbeidsledighet». *Penger og Kredit* 1, 1-8.
- Holte, F. (1993). «Et alternativ til Layard et al's teorier». *Sosialøkonomen* 47, nr 6, 24-29.
- Jacoby, S.M. and D.J.B. Mitchell (1990). «Sticky stories: Economic explanations of employment and wage rigidity». *American Economic Review Papers and Proceedings* 80, 33-37.
- Johansen, L. (1983). «Arbeidsløsheten: Lettere opp enn ned?». I *Kriser og beslutningssystemer i samfunnsøkonomien*. Universitetsforlaget.
- EF-kommisjonen (1990). «One market, one money. An evaluation of the potential benefits and costs of forming an economic and monetary union». *European Economy* 44, Oktober.
- Layard, R., S. Nickell, og R. Jackman (1991). *Unemployment. Macroeconomic performance and the labour market*. Oxford University Press.
- Qvigstad, J.F. (1975). «Noen emner fra inflasjonsteorien». Abonnementsserien for studenter, nr. 3. Basert på forelesninger av T. Haavelmo.
- Persson, T. og G. Tabellini (1993). «Designing institutions for monetary stability», manuskript, Institutet för Internationell Ekonomi, Stockholm Universitet.
- Summers, L. (1988). «Should Keynesian economics dispense with the Phillips curve?» in R. Cross (ed) *Unemployment, Hysteresis and the Natural Rate Hypothesis*. Basis Blackwell.
- Taylor, J. (1980). «Aggregate dynamics and staggered contracts» *Journal of Political Economy* 88, 1-24.
- Tobin, J. (1972). «Inflation and unemployment.» *American Economic Review* 62, 1-18.

NOTER:

- * Denne artikkelen er en del av prosjektet «Arbeidsledighet, institusjoner og politikk» ved Senter for Samfunns- og Næringslivsforskning ved Sosialøkonomisk institutt, Universitetet i Oslo. Takk til Michael Hoel, Karl Ove Moene, Asbjørn Rødseth, Arent Skjæveland, Steinar Strøm og tidsskriftets redaktør for nyttige kommentarer til et tidligere utkast. Jeg står selvfølgelig alene ansvarlig for innholdet i artikkelen.
- ¹ Det må nevnes at EF-kommisjonen i stor grad baserer seg på en del nyere økonomisk forskning, se referanser i EF-kommisjonen (1990).
- ² La meg umiddelbart forhindre en mulig misforståelse av mine konklusjoner. Kritikken av EF-kommisjonens forslag til inflasjonspolitik har ikke entydige implikasjoner for spørsmålet om Norge bør bli medlem av EF. På den ene siden er det selvfølgelig mindre attraktivt å bli medlem av et fellesskap hvis man misliker en sentral del av dets politikk. På den andre siden vil Norge uansett bli påvirket av EFs politikk på dette feltet, vi kan ikke melde oss ut av Europa.
- ³ Økonomiske tiltak blir ofte begrunnet på en måte som passer med denne tolkningen. F.eks. hevdes det gjerne at «økende inflasjon har gjort det nødvendig å stramme inn», eller «det er fare for nedgangstider så myndighetene må stimulere økonomien».
- ⁴ Økonometrisk sett er dette et identifikasjonsproblem, på lik linje med problemene ved å estimere en etterspørselskurve basert på markedsdata.
- ⁵ Argumentasjonen her og senere har likheter med «gamle» Keynesianske ideer. Tobin (1972) gir en meget lesverdig fremstilling. Se også Holte (1993).
- ⁶ Holden (1990, 1993a) inneholder en mer formell analyse av et lignende argument.
- ⁷ I ligning (1) vil dette kunne representeres f.eks. ved $(1') \pi = a - bU + \max\{c\pi^E, \pi^E - a^0\}$, der $c < 1$ og $a > a^0 > 0$. Ved $\pi = \pi^E$ gir $(1')$ lavest mulige arbeidsledighet $U^{\min} = (a - a^0)/b$ (for $\pi^E \geq a^0/(1-c)$ mens arbeidsledigheten ved null inflasjon er $U^0 = a/b > U^{\min}$).
- ⁸ En interessant argumentasjon for denne konklusjonen gis i Summers (1988).
- ⁹ I rettferdighetens navn må det nevnes at økningen i arbeidsledigheten i Europa ikke bare skyldes politikken for å redusere inflasjonen, men bl.a. også økte priser på olje og annen import, se Bean (1992) og Layard et al (1991).
- ¹⁰ Det er mange ulike forklaringer på dette fenomenet, se bl.a. Bean (1992) og Johansen (1983).

FREDRIK CARLSEN:

Partipolitikk og makroøkonomi

De første tiår etter krigen var mye av det som foregikk innenfor makroøkonomisk forskning rettet mot å gi myndighetene råd om den økonomiske politikken. Etterhvert som mange land opplevde stagflasjon og vedvarende budsjettunderskudd/høy arbeidsledighet ble fagøkonomer mer opptatt av å forstå hva som ligger bak myndighetenes politikkvalg. Makroøkonomisk forskning ble dreiet mot å beskrive den politikken som faktisk føres.

Et eksempel er arbeidene til Barro og Gordon (1983a,b) og deres etterfølgere. I disse modellene er finans- og pengepolitikken resultatet av et samspill mellom myndighetene og private aktører der myndighetene ikke kan binde seg til en bestemt politikk på forhånd. Spillet utfall avhenger av dets rammebetingelser. Myndighetenes politikk påvirkes derfor av institusjonelle forhold, som valutakursregimet, hvorvidt sentralbanken er uavhengig av regjeringen og systemet for lønnsdannelse.

I denne artikkelen ser vi på nyere forskning om de politiske partienes betydning for makroøkonomisk politikk. Vi vil ta for oss tre retninger innenfor denne tradisjonen. *Partisyklusteorier* (eng: partisan theory), utviklet av Douglas Hibbs jr. og Alberto Alesina, tar som utgangspunkt at partiene har ulike preferanser med hensyn til prisstigning og sysselsetting. Finans- og pengepolitikken vil derfor variere etter hvilket parti som sitter ved makten. *Valgsyklusteorier* (eng: political business cycle theory), utviklet av blant andre William Nordhaus og Kenneth Rogoff, legger vekt på at makthaverne ønsker å bli gjenvalgt. Myndighetene vil derfor ekspandere økonomien før et valg for å oppnå økt oppslutning blant velgerne.

Den tredje retningen, som enda ikke har fått noe eget navn, studerer årsakene til *statlige budsjettunderskudd*. Utgangspunktet er at finanspolitikken avhenger av myndighetenes evne og vilje til å ta upopulære avgjørelser. Dette påvirkes av interne forhold i regjeringspartiet/koalisjonen og hvorvidt regjeringsskifte forekommer hyppig. De fremste representanter for denne retningen er Jeffrey Sachs, Guido Tabellini og, igjen, Alberto Alesina.

I det følgende gis en oversikt over de tre retningene og hvilke teorier som kan hente empirisk støtte.

Partisyklusteorier

Partisyklusteorier forutsetter at full sysselsetting er det sentrale mål for partier til venstre for sentrum mens høyresiden primært ønsker lav inflasjon. Dette begrunnes ut fra partienes stemmegrunnlag. Personer som stemmer til venstre for sentrum, prioriterer full sysselsetting, mens konservative velgere legger større vekt på prisstabilitet. I nedgangstider er risikoen for å miste jobben størst for personer fra lavere sosiale lag. Den viktigste kostnaden ved inflasjon er at det skapes usikkerhet om avkastningen

på ulike former for formuesplasse-
ring, noe som (også) rammer velstå-
ende grupper.

Sammenhengen mellom regje-
ringspartiets preferanser og utfallet
av myndighetenes politikk avhenger
av tilbudssiden i økonomien. Hibbs'
klassiske arbeid fra 1977 forutsetter
at Phillipskurven har negativ helning
både på kort og lang sikt. I så fall
foreligger et permanent motsetnings-
forhold mellom høy sysselsetting og
lav inflasjon. De politiske partiene
vil velge ulik tilpasning på Phillips-
kurven, som vist i figur 1. Hibbs'
modell predikerer altså at både sys-
selsetting og inflasjon vil være høye-
re under en sosialdemokratisk regje-
ring enn under en regjering utgått av
partier til høyre for sentrum.

Alesina (1987) modifiserer Hibbs' modell ved å innføre
en naturlig ledighetsrate. Arbeidsledigheten avviker ikke
fra sitt likevektsnivå med mindre private aktørers forvent-
ninger om den økonomiske politikken slår feil.
Arbeidsledigheten påvirkes derfor ikke av regjeringsparti-
ets politiske farge så lenge partiets preferanser er kjent på
det tidspunkt lønnsavtaler og andre kontrakter forhandles.
Det er således ikke permanente forskjeller mellom de poli-
tiske partiene med hensyn til nivået på sysselsettingen.

Derimot vil arbeidsledigheten *midlertid* avvike fra den
naturlige ledighetsraten etter et valg. Før valget må pri-
vate aktører inngå kontrakter uten å kjenne det kommende
regjeringspartiets preferanser med sikkerhet. Etter en
sosialdemokratisk valgseier kan derfor arbeidsledigheten
reduseres inntil aktørene rekker å reforhandle sine kon-
trakter. Tilsvarende fører en konservativ valgseier til at
økonomien går inn i en midlertid lavkonjunktur. De to
modellene avviker følgelig med hensyn til hvor lang-
varig effekten av et regjeringsskifte vil være.

Også Alesinas modell predikerer at prisstigningen vil
være høyest når venstresiden har makten. Siden partier
på venstresiden prioriterer lav arbeidsledighet, vil disse
partiene ha sterke incentiver til å ekspandere økonomien.
Da private aktører tar hensyn til dette når de danner sine
forventninger, blir inflasjonen høy i likevekt.

Det foreligger ikke enighet om hvilken modell som
beskriver virkeligheten best. Paldam (1991) og Alesina
og Roubini (1992) søker å teste de to partisyklusteoriene
ved bruk av paneldata om de fleste OECD land tilbake til
henholdsvis 1948 og 1960.

Begge studier finner at partier til høyre for sentrum er
best egnet til å holde inflasjonen i sjakk. For sysselset-
tingens vedkommende avviker konklusjonene. Mens
Paldam finner at sysselsettingen vokser raskere eller fal-
ler langsommere under sosialdemokratiske regjeringer,
hevder Alesina og Roubini at det ikke er nivåforskjeller
mellom ulike regjeringer.

*Fredrik Carlsen, dr. oecon fra
Universitetet i Oslo, 1991,
er førsteamanuensis ved
Institutt for sosialøkonomi,
Universitetet i Trondheim*

Derimot finner Alesina og Roubini
at veksten øker og arbeidsledigheten
går ned de første ett til to årene etter
en sosialdemokratisk regjeringsover-
takelse, mens det motsatte skjer når
høyresiden overtar. Dette resultatet
tolkes som støtte til Alesinas teori.

USA fremheves som eksempel på
et land der svingningene i økonomien
følger Alesinas prediksjoner (Alesina
og Sachs, 1988). Det er små forskjel-
ler mellom demokratiske og republi-
kanske administrasjoner i president-
periodens første, tredje og fjerde år. I
det andre året derimot, det første som
den nyvalgte presidenten har full fri-
het til å prege, vokser økonomien
sterkt under demokratiske presidenter
men stagnerer under republikanere.

Hibbs på sin side hevder at
Alesinas teori *ikke* er egnet til å beskrive utviklingen i
USA (Hibbs, 1992). Teoriene predikerer at avvik fra
likevektsledigheten forekommer når det foreligger usik-
kerhet om valgresultatet. Men i følge Hibbs har forskjel-
len mellom demokrater og republikanere vært størst i de
tilfeller valgutfallet var ventet. Eksempler er oppgangs-
perioden som fulgte Johnsons valgskred i 1964, og lav-
konjunktoren i etterkant av Reagans 1980-seier.

Alt (1985) anvender tilnærmet det samme datamateri-
alet som Alesina og Roubini, men deler observasjonene i
to grupper, avhengig av om sysselsetting/arbeidsledighet
var et viktig tema i valgkampen. Alt finner at det er sig-
nifikante nivåforskjeller mellom de politiske partiene
med hensyn til vekst og sysselsetting dersom økonomiske
spørsmål står sentralt i valgkampen, men ellers ikke.

En mulig tolkning av de empiriske resultatene er at
myndighetene har handlefrihet til å påvirke sysselset-
tingen på kort sikt og at sosialdemokratene i større grad
enn andre partier er villig til å bruke denne handlefriheten,
særlig hvis arbeidsledighet er et tema som opptar velger-
ne. Hvorvidt regjeringer til venstre for sentrum også
oppnår en permanent reduksjon i ledigheten, avhenger
av om etterspørselspolitikk påvirker ledighetsraten i det
lange løp, et spørsmål som er faglig uavklart.

Valgsyklusteorier

Valgsyklusteorier tar som utgangspunkt at den sittende
regjering ønsker å bli gjenvalgt. Myndighetene har der-
for incentiver til å føre en politikk som øker oppslutning-
en blant velgerne før et valg. Teoriens prediksjoner
avhenger av hvilke forutsetninger som gjøres om velger-
nes atferd.

Klassikeren innenfor valgsyklusteori er Nordhaus
(1975). Som Hibbs forutsetter Nordhaus at myndighetene
står overfor en tradisjonell Phillipskurve. Ekspansiv poli-
tikk fører umiddelbart til økt sysselsetting, mens det tar

noe tid før inflasjonen øker. Velgerne antas å stemme retrospektivt (tilbakeskuende) med kort hukommelse. I økonomiske oppgangstider får regjeringspartiet økt oppslutning.

Under disse forutsetningene innebærer regjeringens optimale strategi at det føres en kontraktiv politikk etter et valg for å bringe inflasjonen ned. Deretter ekspanderes økonomien med sikte på å øke sysselsettingen frem mot neste valg. Etter valget stiger inflasjonen og politikken strammes så til på ny. Figur 2 illustrerer økonomiens forløp.

Nordhaus' teori fikk lite gjennomslag blant fagøkonomer. For det første var mange uenig i at regjeringen kan velge mellom høy sysselsetting og lav inflasjon. For det andre var det ansett som lite tilfredsstillende å la velgerne opptre retrospektivt. Rasjonelle velgere bør gjennomskue valgtaktisk manipulering av økonomien. Og for det tredje fikk teorien lite støtte av empiriske studier (McCallum, 1978 og Paldam, 1979).

Et tiår senere kom en ny bølge valgsyklusstudier der rasjonell velgeratferd inkorporeres. Bidragene kan deles i to grupper. Såkalt rasjonell valgsyklus teori (Rogoff og Sibert, 1988, Rogoff, 1990, og Persson og Tabellini, 1990) viser at retrospektiv stemmegivning kan gis en rasjonell begrunnelse.

Sett at ulike regjeringer atskiller seg med hensyn til deres kompetanse. Kompetanse kan for eksempel bety evne til å generere vekst og sysselsetting med lave kostnader i form av inflasjon og/eller budsjettunderskudd. Dersom velgerne i utgangspunkt ikke kjenner regjeringens kompetanse, vil en dyktig regjering søke å signalisere sin private informasjon til velgerne. Ekspansiv politikk kan være en måte å gjøre dette på. «Vi har råd til skattelettelser fordi regjeringens politikk har vært vellykket». Dette budskapet er troverdig når mindre kompetente regjeringer ikke tar sjansen på å utløse høy prisstigning eller øke underskuddet. I så fall har vi en separerende likevekt der økonomien ekspanderes før noen valg, men ikke alle. Velgerne opptrer retrospektivt fordi økonomiens tilstand gir informasjon om regjeringens kompetanse og dermed hvorvidt regjeringen bør få fornyet tillit.

Det kan også tenkes likevekter der ingen regjering viser tilbakeholdenhet av frykt for å gi velgerne et negativt signal. Da fører regjeringen alltid ekspansiv politikk før valg.

Hvorvidt disse valgsyklusene medfører svingninger i vekst og sysselsetting, avhenger av tilbudssiden i økonomien. Rogoff og Siebert (1988) og Rogoff (1990) viser at myndighetene kan tenkes å ville manipulere finans- og/eller pengepolitikken selv om totalproduksjonen ikke påvirkes. Det er tilstrekkelig at ekspansiv politikk gir velgerne fordeler som kan observeres umiddelbart, som lavere skatter eller økte overføringer, mens ulempene, for eksempel i form av reduserte investeringer, først blir synlige etter valget.

Den andre retningen, representert ved Alesina (1989) og Alesina og Cukierman (1990) tar som utgangspunkt at valget dreier seg om å kapre sentrumsvelgerne. Der-

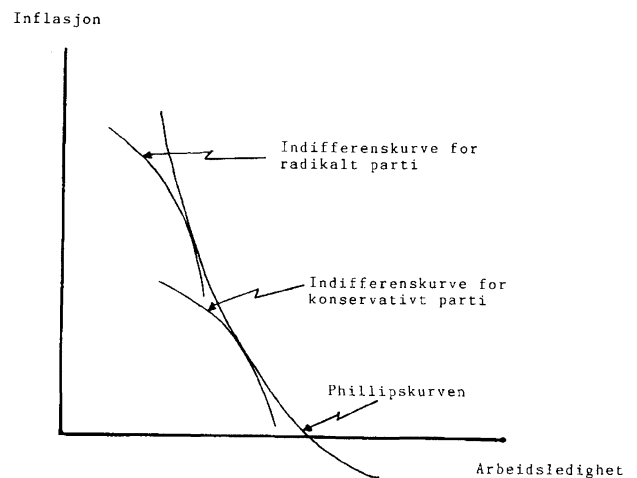
som velgerne har ufullstendig informasjon om partienes preferanser og preferansene varierer over tid, har regjeringspartiet incentiver til å føre sentrumspolitikk før valget. Følgelig vil valgsyklusen avhenge av partiet som sitter ved makten. For sosialdemokratene vil det være særlig viktig å få ned inflasjonen mens de konservative må prioritere kampen mot arbeidsledigheten. Klassiske valgsykluser forekommer således først og fremst under konservative regjeringer mens partier til venstre for sentrum vil føre en kontraktiv politikk når valget nærmer seg.

Alesina (1989) hevder at Nixons første presidentperiode viser en konservativ valgsyklus. Før valget i 1972 ble finanspolitikken gjort ekspansiv, noe som bidro til hans valgseier. Eksempler på valgsykluser av den andre typen forekom under Carter, som prioriterte kampen mot inflasjonen før valget i 1980, og under Mitterands første sosialistregjerin.

Milesi-Ferretti (1993) påpeker at regjeringen har incentiver til å gjennomføre reformer som reduserer myndighetenes handlefrihet på områder der regjeringspartiet står svakt og øker handlefriheten på områder der velgerne har tiltro til regjeringspartiet. Hvis sentrumsvelgerne mistror sosialdemokratenes vilje til å holde inflasjonen i sjakk, bør en sosialdemokratisk regjering søke å gjøre prisstigningen til et ikke-tema i valgkampen. Dette kan forklare hvorfor mange europeiske sosialdemokrater, inklusive ledelsen i Arbeiderpartiet, er tilhengere av en europeisk pengeunion.

Alesina, Cohen og Roubini (1992, 1993) forsøker å teste de ulike valgsyklusteoriene ved hjelp av det samme datamaterialet som anvendes av Alesina og Roubini (1992). I likhet med tidligere empiriske arbeider finner forfatterne intet belegg for Nordhaus' teori. Hverken vekst i bruttonasjonalproduktet eller sysselsetting viser utslag før eller rundt valget.

Derimot er prisstigningen signifikant høyere de første 12 månedene etter et valg enn i resten av perioden. Også budsjettunderskuddet synes å øke i valgåret. Hvorvidt

Figur 1: Optimal avveining mellom inflasjon og arbeidsledighet for ulike partier.

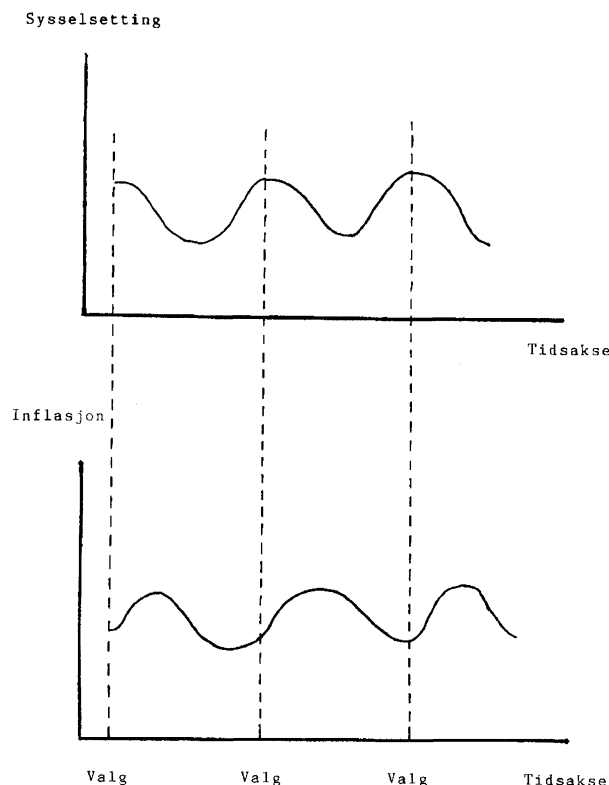
pengepolitikken viser valgsykluser, avhenger av måleperioden og hvilket pengemengdemål som anvendes.

Forfatterne tolker resultatene som støtte til rasjonell valgsyklusteori. Myndighetene fører ekspansiv politikk før valg, men uten målbar effekt på realøkonomien. Denne konklusjonen underbygges av case-studier som dokumenterer at regjeringer hyppig iverksetter «populære» tiltak i forbindelse med valg (se for eksempel Tufte, 1978).

Alesina, Cohen og Roubini (1993) finner også visse indikasjoner på at partifargen har betydning for valgsyklusene. I valgår viser pengepolitikken sterkere avvik under konservative enn under sosialdemokratiske regjeringer, men sammenhengen er svak og avhenger av hvordan pengemengden defineres.

Partipolitikk og budsjettunderskudd

Siden begynnelsen av 70-tallet har en rekke land, såvel vestlige som østeuropeiske land og utviklingsland, opplevd økende underskudd på de offentlige budsjettene. En mulig forklaring er at myndighetene ønsker å fordele byrdene ved det økonomiske tilbakeslaget på flere generasjoner. En mer sannsynlig forklaring er likevel at myndighetene mangler politisk vilje til å heve skattene eller senke utgiftene når tidene forandrer seg. I stedet salderes budsjettene ved låneopptak eller seignorage (trykking av penger).

Figur 2: Nordhus valgsykluser.

Gjeldsproblemene har bidratt til at fagøkonomer er begynt å studere hvordan partienes atferd påvirker størrelsen på budsjettunderskuddene. Idet følgende gjennomgås to teorier som foreløpig ikke har fått egne betegnelser. Vi kaller dem derfor bare teori nummer én og to.

Persson og Svensson (1989), Alesina og Tabellini (1990) og Tabellini og Alesina (1990) tar utgangspunkt i at myndighetene står overfor en intertemporær budsjettbetingelse. Dersom det føres en stram finanspolitikk, vil fremtidige regjeringer få et gunstig utgangspunkt. Men hvis et annet parti overtar, er ikke dette nødvendigvis ønskelig. Den nye regjeringen vil i så fall ha stor handlefrihet til å føre en politikk som den nåværende regjeringen er uenig i. Tvert i mot kan det være fordelaktig å bygge opp gjeld fordi den nye regjeringen da har begrensede muligheter til å forfølge sine mål. Budsjettunderskuddet avhenger således av sannsynligheten for at regjeringen må gi fra seg makten. Regjeringenspartiet har incentiver til å føre en ekspansiv politikk hvis man forventer et snarlig skifte.

Persson og Svensson (1989) hevder teorien kan forklare Reagans budsjettpolitikk. Ved å finansiere skattekuttet med låneopptak ønsket presidenten å begrense en eventuell demokratisk etterfølgers handlefrihet til å øke de offentlige utgiftene.

Teori nummer én predikerer at gjeldsproblemene vil være størst i land der regjeringssposisjonen veksler hyppig mellom partier av ulik farge. Siden hver regjering kun forventer å sitte en kort periode, er man ikke villig til å ta belastningen ved å føre en stram finanspolitikk.

Mens teori nummer én ser på gjeldsoppbygging som et bevisst valg fra myndighetenes side, tar Roubini og Sachs (1989), Alesina og Drazen (1991) og Drazen og Grilli (1993) det motsatte utgangspunkt. I disse arbeidene oppstår budsjettunderskudd fordi regjeringen ikke klarer å bestemme seg.

Regjeringens budsjettvedtak modelleres som et resultat av forhandlinger mellom ulike partifraksjoner, og – for mindretalls- og koalisjonsregjeringers vedkommende – ulike partier. Det er enighet om behovet for å redusere underskuddet men ikke hvilke utgiftsposter som skal reduseres eller hvilke skatter som skal økes. Under budsjettbehandlingen søker hver gruppering å beskytte sine hjertesaker. Utgiftsreduksjoner og skatteøkninger blokkeres inntil den økonomiske situasjon er blitt så vanskelig at en eller flere grupperinger kaster kortene. Budsjettunderskuddet vil derfor avhenge av regjeringens sammensetning og den parlamentariske situasjon. Jo flere partier som deltar i regjeringen, jo større vil underskuddet være, mens mindretallsregjeringer vil føre en mer ekspansiv politikk enn flertallsregjeringer.

For å teste teori nummer to konstruerer Roubini og Sachs (1989) en indeks som gis verdien 0 dersom regjeringen består av ett parti med flertall i parlamentet, 1 dersom regjeringen består av to partier som har flertall til sammen, 2 hvis koalisjonen består av tre partier eller fler som har flertall i parlamentet og 3 dersom regjeringen er en mindretallsregjering. Basert på paneldata for 14 OECD

land finner forfatterne at indeksen er signifikant som forklaringsvariabel for budsjettunderskuddet i perioden 1975-1986 men ikke i perioden 1960-75. Roubini og Sachs' tolkning er at svake regjeringer ikke klarer å begrense underskuddet i negangstider. I oppgangstider er finanspolitikken i større grad rettet mot fordeling av økende skatteinntekter. Regjeringens sammensetning og parlamentariske basis har da mindre å si for budsjettunderskuddet.

Edwards og Tabellini (1991) studerer myndighetenes bruk av seignorage ved hjelp av tverrsnittsdata om 76 land for perioden 1971-82. Deres proxyvariabler for regjeringens sammensetning og parlamentariske basis er ikke signifikante. Det er derimot en variabel som registrerer antall regjeringsskifter i perioden. Kun vesentlige endringer tas med. Med det menes endringer som innebærer et klart skifte i regjeringens politiske tyngdepunkt. Jo mer stabil regjeringssituasjonen er, jo lavere andel av statens inntekter fremskaffes ved å trykke penger. Forfatterne tolker dette som støtte til teori nummer én.

Grilli, Masciandaro og Tabellini (1991) bruker tverrsnittsdata for 18 OECD land og ser på endring i det offentlige nettogjeld fra 1950 til 1989. Forfatterne beregner både totalt antall regjeringsskifter og antall vesentlige regjeringsskifter. Når begge variabler inkluderes, er kun den første signifikant. Dette tolkes som støtte til teori nummer to. Hyppige skifter reflekterer at regjeringen mangler en stabil parlamentarisk basis slik at upopulære tiltak ikke samler tilstrekkelig oppslutning.

Det er vanskelig å diskriminere mellom de to teoriene fordi forskjellen er knyttet til den interne beslutningsprosessen i regjeringen og regjeringspartiet/-partiene. Regjeringsmedlemmene føler lojalitet både til partiet de representerer og selve regjeringen. I tillegg har de selvfølgelig personlige ambisjoner. Budsjettinstramninger er politisk risikable såvel for regjeringen som helhet, dets medlemmer og de politiske partiene som støtter regjeringen. Motstand mot innstramninger skyldes derfor trolig en kombinasjon av flere faktorer.

Avslutning

Partienes betydning for makroøkonomisk politikk er et ferskt og voksende forskningsfelt som enda ikke har funnet sin endelige form. En svakhet ved de foreliggende modellene gjelder forutsetningene som gjøres om økonomiens virkemåte. Det er et åpenbart gap mellom teoriernes grundige diskusjon av hvordan politikk utformes og deres overflatiske behandling av de økonomiske sammenhengene. Naturlige kandidater for videre forskning er betydningen av imperfeksjoner i vare- og faktormarkedene og usikkerhet om effekten av makroøkonomisk politikk.

REFERANSER:

- Alesina, A., 1987, Macroeconomic policy in a two-party system as a repeated game, *Quarterly Journal of Economics* 102, 651-678.
- Alesina, A., 1989, Politics and business cycles in industrial democracies, *Economic Policy* 8, 54-87.
- Alesina, A., G. Cohen og N. Roubini, 1992, Macroeconomic policy and elections in OECD democracies, *Economics and Politics* 4, 1-30.
- Alesina, A., G. Cohen og N. Roubini, 1993, Electoral business cycle in industrial democracies, *European Journal of Political Economy* 9, 1-23.
- Alesina, A. og A. Cukierman, 1990, The politics of ambiguity, *Quarterly Journal of Economics* 105, 829-850.
- Alesina, A. og A. Drazen, 1991, Why stabilizations are delayed, *American Economic Review* 81, 1170-1188.
- Alesina, A. og N. Roubini, 1992, Political cycles in OECD economies, *Review of Economic Studies* 59, 663-688.
- Alesina, A. og J. Sachs, 1988, Political parties and the business cycle in the United States, 1948-1984, *Journal of Money, Credit and Banking*, 63-82.
- Alesina, A. og G. Tabellini, 1990, A political theory of fiscal deficits and government debt in a democracy, *Review of Economic Studies* 57, 403-414.
- Alt, J., 1985, Political parties, world demand, and unemployment: Domestic and international sources of economic activity, *American Political Science Review* 79, 1016-1040.
- Barro, R. og D. Gordon, 1983a, Rules, discretion and reputation in a model of monetary policy, *Journal of Monetary Economics* 12, 101-121.
- Barro, R. og D. Gordon, 1983b, A positive theory of monetary policy in a natural rate model, *Journal of Political Economy* 91, 589-610.
- Drazen, A. og V. Grilli, 1993, The benefits of crises for economic reforms, *American Economic Review* 83, 598-607.
- Edwards, S. og G. Tabellini, 1991, Political instability, political weakness and inflation: An empirical analysis, Working paper No. 3721, NBER.
- Grilli, V., D. Masciandaro og G. Tabellini, 1991, Political and monetary institutions and public financial policies in the industrial countries, *Economic Policy*, 342-391.
- Hibbs, D., 1977, Political parties and macroeconomic policy, *American Political Science Review* 71, 1467-1487.
- Hibbs, D., 1992, Partisan theory after fifteen years, *European Journal of Political Economy* 8, 361-373.
- McCallum, B., 1978, The political business cycle: An empirical test, *Southern Economic Journal* 44, 504-515.
- Milesi-Ferretti, G., 1993, The disadvantage of tying their hands: On the political economy of policy commitments, discussion paper No. 125, Centre for Economic Performance.
- Nordhaus, W., 1975, The political business cycle, *Review of Economic Studies* 42, 169-190.
- Paldam, M., 1979, Is there an electoral cycle? A comparative study of national accounts, *Scandinavian Journal of Economics* 81, 323-342.
- Paldam, M., 1991, Macroeconomic stabilization policy: Does politics matter?, i A. Hillman (red): *Markets and politicians*, Kluwer Academic Publishers.
- Persson, T. og L. Svensson, 1989, Why a stubborn conservative would run a deficit: Policy with time inconsistent preferences, *Quarterly Journal of Economics* 104, 325-345.
- Persson, T. og G. Tabellini, 1990, *Macroeconomic policy, credibility and politics*, Harwood Academic Publishers.
- Rogoff, K., 1990, Equilibrium political business cycles, *American Economic Review* 80, 21-36.
- Rogoff, K. og A. Sibert, 1988, Elections and macroeconomic policy cycles, *Review of Economic Studies* 55, 1-16.
- Roubini, N. og J. Sachs, 1989, Political and economic determinants of budget deficits in the industrial democracies, *European Economic Review* 33, 903-938.
- Tabellini, G. og A. Alesina, 1990, Voting on the budget deficit, *American Economic Review* 80, 37-52.
- Tufte, E., 1978, *Political control of the economy*, Princeton university press.

Per Christiansen: MAASTRICHT TRAKTATEN

Tano Forlag
477 sider. Ca. kr. 450,-

Nyttig bok om Maastricht-traktaten

Dr. juris Per Christiansen, finans- og økonomiråd ved Norges faste delegasjon til EF, har utarbeidet en bok om Maastricht-traktaten. I boken gir han både en oversikt over traktatens innhold, og detaljerte kommentarer til dens enkelte paragrafer. Boken inneholder også den offisielle danske oversettelsen av hele Maastricht-traktaten og en rekke annen dokumentasjon knyttet til traktaten. Boken kan brukes både til å skaffe seg en grov oversikt over hva Maastricht-traktaten egentlig inneholder, og som en detaljert oppslagsbok for de som vil se på de enkelte bestemmelser mer i detalj.

Sett på bakgrunn av den debatt en i dag har i Norge om norsk tilknytning til EF, skulle en tro at en bok som dette ville fått noe mer oppmerksomhet enn det tilfellet har vært til nå. Dette er imidlertid kanskje et symptomatisk trekk ved den norske EF-debatten. Boken er ingen for-eller-imot-EF-bok, men en nøktern fremstilling og vurdering av hva Maastricht-traktaten betyr for EF og for fremtidige nye medlemmer av fellesskapet. I forordet peker forfatteren på at forhandlingene med de fire søkerlandene Norge, Sverige, Finland og Østerrike fra EFs side «blir ført på grunnlag av en fellesskapsrett som omfatter Maastricht-traktaten». Per Christiansens formål med boken synes å være å bidra til kunnskap om Maastricht-traktatens innhold for dem som ønsker å være ajour med utviklingen innad i fellesskapet og med de medlemskapssøkende EFTA-lands situasjon i denne sammenheng.

Boken er bygget opp i fire hoveddeler. Del I gir en oversikt over Maastricht-traktaten, dens konstruksjon og omtaler de enkelte artikler i traktaten. Del II er bokens hoveddel og inneholder detaljerte kommentarer til de enkelte paragrafer i den del av

traktaten som omhandler opprettelsen av den Økonomiske og Monetære Union. I del III gjengis hele Maastricht-traktaten i dansk oversettelse og i del IV finnes en rekke vedlegg og registre. Vedleggene omfatter bl.a. en oversikt over Danmarks stilling til Maastricht-traktaten, en oversikt over EMS-samarbeidet, en kronologi over utviklingen av det monetære samarbeid i EF, en del materiale om nærhetsprinsippet m.v.

Det har i Norge vært liten debatt om Maastricht-traktaten og etableringen av en Økonomisk og Monetær Union, bortsett fra på et overfladisk slagordnivå. Nei-siden i EF-debatten «skremmer» med Maastricht-traktaten, mens ja-siden synes å prøve å tone ned spørsmålet om en monetær union. Ledende representanter fra både Arbeiderpartiet og Høyre hevder at spørsmålet om en Økonomisk og Monetær Union skal tas opp igjen på en regjeringskonferanse i 1996. De viser til at Norge da vil kunne være medlem av EF, og dermed kunne påvirke retningen videre fremover. Fra ja-siden i EF-debatten vises det også til at ingen EF-land, bortsett fra Luxembourg, i dag oppfyller de økonomiske kriterier som skal til for å kunne tre inn i tredje og siste fase i prosessen mot etableringen av den Økonomiske og Monetære Union. Tredje fase skal starte i 1997 eller i

1999 og innebærer overgang til felles valuta og felles selvstendig sentralbank. Maastricht-traktaten kan derfor ikke bli gjennomført i nåværende form, og den må ikke tas for bokstavelig, hevder også Per Nordrum i en kronikk (Aftenposten 26.7.93).

Per Christiansens bok viser at programmet for gjennomføringen av den økonomiske og monetære union er relativt stramt nedfelt i traktatteksten, som nå blir en del av Roma-traktaten, eller EFs grunnlov. Boken viser også at man ved undertegnelsen av Maastricht-traktaten var klar over at ikke alle EF-land ville være økonomisk i stand til å slutte seg til den felles valutaen allerede ved slutten av dette tiåret. Lange overgangsordninger for enkeltland er da heller ikke noe nytt innenfor EF-samarbeidet. Det forhold at nesten ingen EF-land i dag oppfyller de økonomiske kravene for å kunne slutte seg til den felles valuta må sees i sammenheng med at EF for tiden er i en dyp resesjon med høy arbeidsledighet som sterkt belaster de offentlige budsjetter. Forhåpentligvis vil situasjonen være noe annerledes i siste halvdel av 90-årene.

Jeg har lenge med undring observert ja-sidens manglende håndtering av Maastricht-traktaten og spørsmålet om Norges tilknytning til en fremtidig felles valuta og sentralbank. Spørsmålet om etableringen av ØMU er som kjent kontroversielt i nesten hele Europa. Danmark og Storbritannia har forhandlet seg frem til spesiallordninger i forhold til etableringen av en felles valuta. Hvorfor har ikke vi hatt den samme debatten i Norge? Storbritannia og Danmark er tross alt to land som Norge tradisjonelt har hatt en meget sterk utenriks- og handelspolitisk tilknytning til.

Selv om dette ikke er det rette sted å drøfte en norsk tilknytning til EMU i sin fulle bredde, la meg likevel benytte anledningen til å påpeke at dette ikke er et uproblematisk spørsmål sett fra en økonomisk synsvinkel. Det er for enkelt å si at en felles valuta vil være til fordel for Norge, fordi vi da ikke lenger vil oppleve spekulasjoner mot kronen. En studie gjort i regi av «Centre for Economic

Policy Research» (CEPR), (som blant andre professor Victor Norman har vært med på) viser f.eks. at Norge er det eneste EF/EFTA-land som de siste 30 årene i gjennomsnitt har vært i konjunkturmessig motfase til EF samlet. I studien kommenterer forskerne dette på følgende måte: (min oversettelse) «En felles europeisk pengepolitikk vil derfor ha en tendens til å virke destabiliserende på norsk økonomi. Norges lave inflasjonsrate gjør også at den potensielle gevinsten i form av pengepolitisk kredibilitet, som vanligvis forbindes med ØMU, ikke behøver å være så viktig. Argumentene for Norge til å delta i ØMU synes derfor ikke å være særlig sterke.» (Is bigger better? Monitoring European Integration 3, A CEPR Annual Report, 1992).

Per Christiansens bok er et viktig bidrag for å øke kunnskapen og forståelsen av betydningen av Maastricht-traktaten for det fremtidige EF. Det er å håpe at dette også kan sette igang en reell debatt om Norges forhold til spørsmålet om en felles valuta og felles sentralbank. En slik debatt trenger vi, ikke minst på ja-siden i den norske EF-debatten.

Det er et tankekors at en bok om EFs fiskeripolitikk eller energipolitikk kanskje ville ha vakt større offentlig oppmerksomhet enn denne grundige boken om Maastricht-avtalen.

Steinar Juel

**Walter Adams and
James W. Brock:
ANTITRUST ECONOMICS
ON TRIAL
A DIALOGUE ON
THE NEW LAISSEZ-FAIRE**
Princeton University Press, 1991
132 sider

Konkurransopolitikken under lupen

USA fikk sin konkurranselov, Shermanloven, i 1891. I følge den er det forbudt og straffbart å forsøke å

monopolisere markedet. Men i de vel 100 år som er gått siden loven ble vedtatt har det vært en kontinuerlig debatt om hvordan loven bør anvendes. Denne debatt har i stor grad vært preget av jurister, siden det til syvende og sist er De forente staters høyesterett som fastsetter hvordan loven skal tolkes, men økonomisk analyse og teori om markedenes funksjonsmåte har spilt en avgjørende rolle. Siden tidlig i 1980-årene har den offisielle politikk vært preget av «Chicagoskolens» betraktningssmåte. Fra da av har hovedprinsippet vært at konkurransepolitikken kun bør ha som mål å «beskytte, forbedre og forsterke de økonomiske mekanismer som tvinger næringslivet til å innrette seg etter forbrukernes preferanser», for å sitere professor Bork (The Antitrust Paradox).

At Chicagoskolen ikke råder grunnen alene eller har vunnet en endelig seier er åpenbart. Om det er få som fortsatt hevder at Shermanloven primært ikke er en konkurranselov, men en lov som skal beskytte «the American way of life», så er det mange som mener at Chicago har en alt for bløyd tro på markedenes evne til selv å bøte på sine egne skavanker. I boken Antitrust Economics on Trial – A Dialogue on the New Laissez-Faire (Princeton Paperbacks, 1991) har Walter Adams og James W. Brock fremstilt debatten om Chicagoskolen på en meget original og underholdende måte. Boken er i formen et referat fra en rettsak der en ekspert, som representerer the new laissez-faire eller the new learning, blir presset av en advokat til å forklare sin oppfatning av konkurranseforholdene på markedene. Dommeren griper stort sett bare inn når det er tid for lunch.

Første rettsdag er viet pristeori. Det starter generelt. Vitnet hevder at moderne mikroteori, også kalt «the new learning», ikke bare forklarer rasjonell adferd i de økonomiske markedene, men mer generelt. Gary Becker blir flittig vist til. Slike forhold som diskriminering, forbrytelser, utenomekteskapelig forhold o.a., kan forklares med moderne pristeori.

Den krysseksaminerende advokat ryster nok litt på hodet av denne skråsikkerhet og refererer til bl.a. James Buchanan og F. A. Hayek som begge har kritisert misbruk av rasjonalitet som forklaringsfaktor. Men så dreies eksaminasjonen over på hvilken betydning pristeorien har for konkurransepolitikken. Vitnet presiserer at konkurransepolitikken enes- te bekymring må være det såkalte forbrukeroverskudd, og det blir størst mulig når forbrukerne får lov til å gjøre det de har lyst til og bedriftene bestreber seg på å tjene mest mulig ved å tilfredsstille forbrukerne. Da vil ikke bare forbrukernes, men også samfunnets, interesser bli best tjent. Det er en kvalifikasjon til denne konklusjonen. Konkurransen må ikke begrenses av karteller og monopoler. Men selv monopoler er i realiteten ikke noe problem, om ikke monopolet beskyttes av Regjeringen. Hvis monopolet ikke er beskyttet og allikevel består over lang tid, er det et tegn på at det er effektivt og tjener forbrukernes interesser bra. Til spørsmålet om ikke monopolet vil drive med predatory pricing for å holde konkurrentene unna, svarer vitnet at predatory pricing er blitt en del av folkeeventyrene, men at det ikke lønner seg å bygge opp en politikk mot et ikke-eksisterende fenomen.

Dag to går med til å eksaminere horisontale fusjoner og vertikale arrangementer.

Vitnet går sterkt ut og sier tidlig at dersom en fusjon er levedyktig, så vil den overleve. Hvis den ikke er økonomisk fornuftig, vil den før eller senere bli avvirket. La markedet bestemme! Han gjør imidlertid visse presiseringer. Under henvisning til bl.a. Bork og Posner, sier han: «I et fragmentert marked, bør den maksimale markedsandel et firma kan tillates å erverve ved fusjon, settes til 40 prosent. I et marked hvor et selskap allerede har 50 prosent, bør det overhodet ikke tillates å øke markedsandelen gjennom fusjoner og i et slikt marked bør ikke noe annet selskap tillates å oppnå en markedsandel på mer enn 30 prosent gjennom fusjoner.»

Når det gjelder vertikale arrangementer, herunder fusjoner, er vitnet ennå mer bestemt. De kan aldri skade konkurransen. Begrunnelsen er at det vertikale arrangementet aldri vil øke selskapets muligheter for å utøve markedsrett. Her kan det skytes til at vitnet ikke blir spurt om den begrunnelsen som vanligvis gis for allikevel å åpne adgang til å gripe inn overfor vertikale arrangementer (og til at prisbinding vanligvis er forbudt), nemlig at det vertikale arrangementet ofte i praksis har vist seg å være et dekke for en underliggende horisontal avtale.

Tredje dag går med til å drøfte konglomerate fusjoner eller bedriftsservv mer generelt. I følge vitnet vil slike fusjoner heller aldri ha negative virkninger på konkurransen fordi bedriftene som slår seg sammen, ikke er i konkurranse med hverandre. Debatten kommer derfor mer til å dreie seg om slike fusjoner vanligvis er (eller har vært) vellykkede. Vitnet ser positivt på disse fusjonene. Han siterer Williamson som sier at det konglomerate selskap er kapitalismens kreative mottrekk mot begrensningene i kapitalmarkedets evne til å dekke selskapenes behov. På spørsmål om ikke slike mangfoldige bedrifter vil bli lokket til å drive med intern kryssubsidiering, svares det at dersom de gjør det, vil konkurransen straffe dem. Han siterer også Baxter som fremholder at fusjoner er en viktig del av vår markeds mekanisme, fordi de sørger for at ressurser blir overført til dem som kan bruke dem mest effektivt.

Siste halve dag går med til å drøfte litt mer generelt forekomsten av økonomisk makt. Vitnet hevder at det eneste varige fundament for økonomisk makt er Regjeringen selv. Det er på de områder der den, ved lover, regler, importvern, lisenser og konseksjoner, beskytter de eksisterende mot eventuelle nykommere, at monopolmakt kan utøves på varig basis.

Vitnet hevder også at årsakene til at staten fører en slik politikk, er at den blir presset av de store selskapene og de sterke organisasjonene til det. Den eksaminerende advokat siterer fra Hayeks Veien til trelldom, der han sier at ingen stat som tillater så sterke maktkonsentrasjoner (som de store organisasjonene i nærings- og arbeidslivet) vil kunne tillate seg å la denne makt forbli på private hender. Han spør derfor vitnet om det ikke er slik, som bl.a. Adam Smith, Hayek og Henry C. Simons har hevdet, at når selskaper blir tilstrekkelig store, så viser erfaringene at ingen myndighet vil kunne tillate dem å gå konkurs. Vitnet hevder allikevel at den største fare er den maktkonsentrasjon som staten representerer.

Avslutningsvis summerer advokaten argumentet slik: The new learning baseres på kontraktsfrihet og en konkurranse fri for statlig maktutøvelse, mens den tradisjonelle konkurransepolitikk bygger på idéen om å eliminere store ulikheter og tiltak for å sikre konkurranse fri for privat maktutøvelse. The new learning setter individuell frihet over likhet, mens den tradisjonelle politikk mener at en mer balansert maktstruktur er nødvendig for å skape frihet.

Jeg har over prøvd å gjengi noe av den meningsutveksling som finner sted i løpet av de fire dagene vitneavhøret tar. For dem som er interessert i

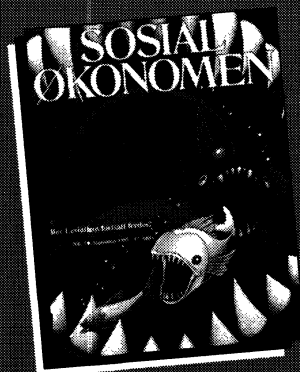
å bli orientert om den debatt som pågår internasjonalt om praktisk mikroøkonomi, i form av konkurransepolitikk, må boken være en særdeles underholdende innføring. Den er, som vanlig i amerikanske «utredninger» av denne art, spekket med henvisninger til bøker og artikler fra andre bidragsytere. Norske lesere vil finne mange navn, som kanskje er ukjente for dem, men som har spilt og fortsatt spiller en særdeles viktig rolle for konkurransepolitikken utforming, som Bork, Posner og Baxter, men også mange flere som Kahn, Miller, Ginsberg og Rule. Men de mer tradisjonelle økonomnavn blir det selvsagt også henvisning til, som Knight, Friedman, Stigler, Scherer og Baumol, for å nevne noen. Enkelte vil muligens savne henvisninger til Coase og hans påpekning av transaksjonskostnadens betydning for selskapsdannelsen i sin alminnelighet, Hans artikkel fra 30-årene synes å gi en god forklaring på den nedbygging som mange konglomerate selskaper nå synes å gjennomføre, formodentlig fordi de etter hvert har funnet ut at det er mer lønnsomt å satse på kontraktsinngåelser i markedet enn på egne hierarkiske systemer. Andre vil nok også savne henvisninger til «den østerrikske skolen», som på mange måter går enda lenger enn Chicagoskolen i sitt krav om å legge listen temmelig høyt for offentlige konkurransepolitiske inngrep i markedet.

Boken vil trolig være av spesiell interesse for dem som på forhånd er litt orientert om den antitrust debatt som foregår, men gir i realiteten en fengslende fremstilling av deler av mikroøkonomisk teori, spesielt dens relevans til markedenes funksjonsmåte og hva den politiske oppgave må være, dersom vi ønsker at den usynlige hånd skal lede til effektiv ressursbruk både på kort og på lang sikt, til fordel for forbrukerne.

Egil Bakke

SAMLEPERMER

til Sosialøkonomen.
Prisen er kr. 100,- for 2
permer
inkl. porto.
Permene kan bestilles
pr. post eller telefon/telefax
i sekretariatet.
Vi sender med
innbetalingsblankett.

TIL
SOSIALØKONOMENES
FORENING
Postboks 8872
Youngstorget
0028 OSLO

Samleperm stk.

Navn.....

.....

.....

Adresses

.....

.....

NYE FORSKNINGSRAPPORTER

Rapportene kan fåes kjøpt ved henvendelse til:

UNIVERSITETET I BERGEN: INSTITUTT FOR ØKONOMI

Jonas Reinsgt. 19, 5008 Bergen, tlf. (05) 21 29 79, telefax (05) 31 07 07.

Approximate Iterates of Averaged and Relaxed Firmly Nonexpansive Mappings

By Sjur Didrik Flåm

The problem considered here is to find common fixed points of (possibly infinitely) many firmly nonexpansive selfmappings in a Hilbert space. For this purpose we use averaged relaxations of the original mappings, the averages being Bochner integrals with respect to chosen measures. Judicious choices of such measures serve to enhance the convergence towards common fixed points. Since projection operators onto closed convex sets are firmly nonexpansive, the methods explored are applicable for solving convex feasibility problems. In particular, by varying the measures our analysis encompasses recent developments of so-called block-iterative algorithms. We demonstrate convergence theorems which cover and extend many known results.

Working Paper 1193, 20 s.

Preference Revelation in Disability Insurance

By Espen Bratberg

This paper studies the structure of a disability insurance system when the degree of disability varies among potential benefit recipients, and there is asymmetric information ex post. Disability affects the disutility of labor in a static model with variable labor supply. When some states cannot be directly verified, benefits vary according to observability and residual work ability: If no state is observable, there is not full insurance against any disabling state. When some unfavorable states are observable and others are not, the former are over-insured. These results carry through regardless of the number of states ex post.

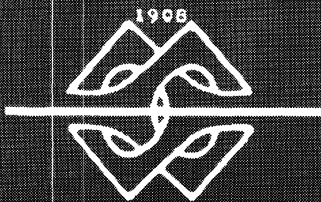
Working Paper 1293, 29 s.

Market Insurance, Social Insurance, and Education

By Sjur Didrik Flåm and Alf Erling Risa

The effect of social insurance on welfare, educational choices, and wage distributions is clearly affected by the possibility of private coinsurance. It is shown that social insurance is beneficial, even with "perfect" private insurance possibilities. Optimal social insurance in this environment is problematic in that it might require overcompensation for lost income. Some such insurance will, contrary to conventional wisdom, induce talented individuals to invest relatively less, provided they are somewhat risk averse. Expansion of social insurance benefits will induce more education among agents with expected good health, and less education among agents with low health expectations.

Working Paper 1393, 21 s.

Redaktør:
Knut Anton Mork

Redaksjon:
Rolf J. Brunstad
Gunnar Bårdsen
Fredrik Carlsen
Steinar Holden
Tor Arnt Johnsen
Birger Vikøren
Produksjonskonsulent:
Inger Kurås

Utgitt av
Sosialøkonomenes
Forening
Leder: Frank Myhre

Besøksadresse:
Storgt. 26 IV
0184 OSLO 1
Postadresse:
Postboks 8872
Youngstorget
0028 OSLO
Telefon 22 17 00 35
Telefax 22 17 31 55
Postgiro: 0813 5167887
Bankgiro: 6001.05.13408

Utkommer med 11 nummer
pr. år, den 15. i hver måned
unntatt juli.

Abonnement kr 450,-
Studentabonnement
kr 225,-
Enkeltnr. kr 60,- inkl. porto.

ANNONSEPRISER

(ekskl m v a):

1/1 side kr. 4 000,-
3/4 side kr. 3 500,-
1/2 side kr. 3 000,-
Byråprovisjon 10%

Frist for annonser:
Den 5. i hver måned.

Forskningsrapporter:
Pr. innrykk kr. 200,-
(maks. 400 anslag)

Trykt i offset.
Grafisk Hus a/s, Bergen

NYE FORSKNINGSRAPPORTER

Rapportene kan fåes kjøpt ved henvendelse til:

NORGES BANK

Boks 1179, Sentrum, 0107 OSLO 1, tlf. 22 31 60 00

Testing Uncovered Interest Parity: Evidence and some Monte Carlo Experiments

Av Steinar Holden, Dag Kolsrud og Birger Vikøren

Empiriske arbeider har vist at udekket renteparitet (URP) ikke holder for land som har såkalt målsone-valutakurs (som for eksempel EMS-landene eller de nordiske landene inntil nylig). I dette notatet utvikler vi en modell for en målsone-valutakurs. Vi antar at målsonen har en varierende grad av troverdighet og at markedet gjør et anslag på sannsynligheten for devaluering basert på et signal som inneholder både den sanne devalueringssannsynligheten og støy. Vi viser både teoretisk og ved Monte Carlo simuleringer at dersom markedet overvurderer informasjonsinnholdet i signalet, vil dette kunne forklare de empiriske resultatene man får når URP testes for målsone-valutakurser.

ISSN: 0801-2504. ISBN: 82-7553-042-3. Arbeidsnotat 1993/2. 56 s. 8. mars 1993.

Linearity Testing and Nonlinear Modelling of Economic Time Series

Av Timo Teräsvirta

Arbeidsnotatet gir en oversikt over litteraturen som omhandler testing av en lineær modell mot spesifiserte ikke-lineære modellalternativer. Det legges særskilt vekt på å beskrive situasjonen når den ikke-lineære modellen er uidentifiserbar under hullhypotesen (linearitet). Arbeidsnotatet presenterer en strategi for å spesifisere ikke-lineære modeller med myk overgang for parametrene (smooth transition), og gir et eksempel på en praktisk anvendelse av denne.

ISSN: 0801-2504. ISBN: 82-7553-046-6. Arbeidsnotat 1993/5. 18 s. 27. april 1993.

Stochastic Simulation of RIMINI 2.0 – an Introduction of Stochastic Simulation of a Macroeconometric Model

Av Dag Kolsrud

Arbeidsnotatet har tre mål: (i) Motivere og gi en kort innføring i teorien for stokastisk simulering av en økonometrisk makromodell, (ii) illustrere noen viktige teoretiske og praktiske sider ved å simulere en modell stokastisk og (iii) utføre stokastiske simuleringer av den operative makroøkonometriske modellen RIMINI 2.0, utviklet i Utretningsavdelingen i Norges Bank. Notatet viser hvordan man enklest kan utføre stokastiske simulering av en gitt modell i datasystemet TROLL.

RIMINI 2.0 er simulert ex post og ex ante med normalfordelte restledd, parametrestimater og eksogene variable. Simuleringsresultatene viser minimal deterministisk prediksjonsskjevhet, men det er brede usikkerhetsintervaller rundt prediksjonene.

ISSN: 0801-2504. ISBN: 82-7553-047-4. Arbeidsnotat 1993-6. 194 s. 27. april 1993.

Retur:

Sosialøkonomen, P.b. 8872 Youngstorget
0028 OSLO

Blad i postabonnement

KREDITTILSYNET

Tilsynet for kredittinstitusjoner
forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v.

Kredittilsynet har til oppgave å se til at institusjonene i finansmarkedet, forsikringsselskapene, verdipapirhandelen, eiendomsmegling, inkasso og revisjon virker på en hensiktsmessig og betryggende måte.

RÅDGIVER (MAKROØKONOM) TIL INTERNASJONAL AVDELING

Arbeidsoppgavene vil blant annet omfatte analyse av sammenhengene mellom den økonomiske utviklingen og utviklingen i finanssektoren, nasjonalt og internasjonalt.

Stillingen ønskes besatt med sosialøkonom eller siviløkonom. Vi søker en selvstendig og initiativrik person med faglig tyngde og erfaring innen makroøkonomisk analyse. Kjennskap til bruk av eksterne databaser er ønskelig.

Lønn etter Statens lønnsregulativ, lønnstrinn 22-25 (253.875 - 284.829) etter kvalifikasjoner.

Kvinner oppfordres til å søke.

Nærmere opplysninger om stillingene fås ved henvendelse til avdelingsdirektør Olav Strømme eller utreder Nina Moss Danielsen, tlf. 22 93 98 00.

*Søknad med vedlegg sendes
Kredittilsynet, Postboks 100 Bryn. 0611 Oslo,
innen 29.10.93.*